Адыгэ макъ

№№ 55—56 (19570)

2010-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ГЪЭТХАПЭМ И 27-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

УСПЕНСКЭ РАЙОНЫМРЭ КЪАЛЭУ АРМАВИРРЭ АЩЫПСЭУХЭРЭМ АФЭКIО

Ныбджэгъу лъапIэхэр!

Успенскэ районымрэ къалэу Армавиррэ ащыпсэухэрэ ткъошхэм, тигъунэгъушIухэм ыкIи лэжьэкIо шIагъохэм, гуфэбэныгъэ хэлъэу шIуфэс шъосэхы!

Пшызэ шъолъырымрэ Адыгеимрэ лIэшIэгъу пчъагъэхэм къакIоцI къошныгъэ-зэпхыныгъэхэр азыфагу илъых. А зэфыщытыкIэхэм алъапсэу щытыр ыкIи а зэкъошныгъэр нахь зыгъэпытэжьыгъэр культурэр ары.

ЗэкIэми зы чIыгу тызщыпсэурэр ыкIи зы тарихъ тиIэр. Фестивалым хэлажьэхэрэр адыгэхэм ятарихъ ыкIи якультурнэ кIэн иухъумэкIо шъыпкъэу щытых, лъэпкъэу къызыхэкIыгъэхэм ихэбзэзэхэтыкIэхэм дэгъоу шъуащагъэгъозагъ.

Адыгэ культурэм и Мафэхэм, Io хэлъэп, яшIогъэшхо къэкIощт Краснодар краимрэ Адыгеимрэ азыфагу илъ къошныгъэ, культурнэ зэпхыныгъэхэр джыри нахь пытэнхэмкIэ.

Фестивалым хэлэжьагъэхэм ацIэкIэ къасIомэ сшIоигъу тиреспубликэ итворческэ интеллигенцие гуфэбэныгъэ хэлъэу шъукъызэрэпэгъокIыгъэмкIэ тызэрэшъуфэразэр. ХьакIэхэмкIэ нэгуихыгъэу щыт тичIыгу шъукъетэгъэблагъэ. Апэрэу тиреспубликэ къэкIощтхэм ащымыгъупшэжьынэу гъэшIэгъоныбэ къяжэ.

Псауныгъэ пытэ, щыIэкIэшIу шъуиIэнэу шъуфэсэIо!

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЬАКIУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ культурэм ифестивалэу Краснодар краим щыкIорэм хэлажьэхэу ыкIи ащ изэхэщакIохэу лъытэныгъэ зыфэсшIыхэрэр!

Сигуапэу Пшызэ шъолъырым сэлам къыщышъосэхы!

Адыгеимрэ Краснодар краимрэ ащыпсэурэ цIыф лъэпкъхэм къошныгъэ, зэдэлэжьэныгъэ ыкIи шъхьэкIэфэныгъэ ин азыфагу илъ.

ЛIэшIэгъубэмэ къакIоцI къэззэкъхэмрэ адыгэхэмрэ зэдэпсэух, ахэм язэфыщытыкIэхэм алъапсэр экономикэ зэпхыныгъэхэм язакъоп, гуманитар, культурнэ ыкIи гушъхьэлэжь зэдэлэжьэныгъэзэгъусэныгъэм ахэр зэрепхых.

Тэ хьакIэхэм тыгу афихыгъ, шIэныгъэу тиIэхэмкIэ тызэхъожьыным тыфэхьазыр, Iофыгъоу къэуцухэрэм тигуапэу татегущыIэ, джащ фэдэу мэфэкI мафэхэри зэдыхэтэгъэунэфыкIых.

Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр къызыщыдэтхыгъэм ия 65-рэ илъэс ихэгъэунэфыкIын тихэгъэгу зэрэпсаоу зыфегъэхьазыры. Зы гухэлъым лъэпкъхэр зэкIэ зэрипхыгъэх, мамырныгъэр лъапIэу къызэрэтфыдэкIыгъэр, гъэпсын IофшIэным ыкIи тапэкIэ хэхъоныгъэ тшIызэ тылъыкIотэным иамал къыззэрэдэтхыгъэ шIыкIэр зэкIэми къагурэIо.

Адыгэ культурэм иджырэ фестивалэу Успенскэ районымрэ къалэу Ермэлхьаблэрэ ащыкIорэр регион фестивалэу хъужьынышъ, зэгурыIоныгъэмрэ лъытэныгъэмрэ кIочIакIэ къызэрахилъхьащтым сицыхьэ телъ.

Пстэуми сышъуфэлъаIо псауныгъэ пытэ, насып, щыIэкIэшIу шъуиIэу, дунаир мамырэу шъупсэунэу!

Краснодар краим иадминистрацие ипащэу
Александр ТКАЧЕВ

ПРЕЗИДЕНТЫМ ЦIЫФХЭР РИГЪЭБЛЭГЪАГЪЭХ

Тыгъуасэ Урысые политическэ партиеу «Единая Россия» зыфиIорэм и Апшъэрэ Совет хэтэу, Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан «Единэ Россием» и Тхьаматэу Владимир Путиным ирегион общественнэ приемнэу Мыекъуапэ къыщызэIуахыгъэм цIыфхэр тыгъуасэ ригъэблэгъагъэх. Мыщ фэдэу цIыфхэр мы приемнэм щыригъэблэгъэнхэр зэрипшъэрылъыр, ау игъо зэримыфэрэм къыхэкIыкIэ, джырэ нэс ар зэрэзэпымыфагъэр къекIолIагъэхэм аIукIэныр римыгъажьэзэ ТхьакIущынэ Аслъан къыIуагъ. Президентым игъусагъэх АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, «Единэ Россием» и Адыгэ шъолъыр къутамэ иполитсовет исекретарэу Iэщэ Мухьамэд, Мыекъопэ къэлэ администрацием ипащэу, общественнэ приемнэм итхьаматэу Михаил Черниченкэр.

ПстэумкIи нэбгырэ 30 мы мафэм Президентым ригъэблэгъагъ. ЦIыфхэр къызыфэкIуагъэхэр зэфэшъхьафыгъэх. ГущыIэм пае, Мыекъуапэ щыпсэурэ Вера Иваненкэр унэм ишIынкIэ IэпыIэгъу фэхъунхэу къыкIэлъэIугъ. Верэрэ ишъхьэгъусэрэ сабыипшI зэдапIу, ахэм кIэлэцIыкIу Унэм къычIащыгъэхэри ахэтых. Мыекъопэ къэлэ администрацием ипащэу Михаил Черниченкэм мы унагъом иIофхэм язытет щыгъуазэу, унэгъо кIэлэцIыкIу IыгъыпIэ ашIынэу чIыгу зэраратырэр къыIуагъ. ТхьакIущынэ Аслъан сомэ мин 500 апэрэ IэпыIэгъоу унагъом фатIупщынэу унашъо ышIыгъ, нэужыми гум рамынэжьыхэу, амалэу щыIэмкIэ зэрадеIэщтхэр къыIуагъ.

Ащ нэмыкIэу унэ зэрямыIэм иIофыгъокIэ нэбгырибл къекIолIэгъагъ. Ахэм яIофхэм язытет зэфэшъхьафыгъ. Унэ афамыщэфышъущтми, резервнэ Фондым къыхэхыгъэ ахъщэ IэпыIэгъу зэратыгъэхэр ахэтых, адрэхэм ятхылъхэм ахэплъэнхэу унашъохэр республикэм ипащэ ышIыгъэх. Сабыибэ зиIэ Ирина Добриченкэр Джэджэ районым къикIыгъ. Ежь иунэе хъызмэтшIапIэ зыкъыригъэIэтыным фэшI, ахъщэ IэпыIэгъу къыкIэлъэIугъ. Резервнэ Фондым къыхахынышъ, сомэ мини 100 ратынэу унашъо Президентым къафишIыгъ.

Республикэм ипащэ ригъэблэгъагъэхэм общественнэ Iофхэм апае къэкIуагъэхэри къахэкIыгъэх. ГущыIэм пае, Мыекъопэ районым ит къутырэу Красная Улька зыфиIорэм икIэлэцIыкIу IыгъыпIэ 2004-рэ илъэсым зэрэзэфашIыгъэм къыхэкIыкIэ, сабыйхэр зыдащэнхэ щыIэп, IыгъыпIэм гъэцэкIэжьынэу ищыкIагъэр ны-тыхэм акIуачIэ къыхьырэп. Бзылъфыгъэу къэкIуагъэхэм къызэраIуагъэмкIэ, район администрациер къадеIэрэп. Джащ фэдэу еджапIэу дэтым Iофыгъоу иIэр бэ, ахэм зэу ащыщ автобусэу кIэлэеджакIохэр къызэрэращалIэрэр жъы дэдэ зэрэхъугъэр. Iофыгъоу зигугъу къашIыгъэхэм ахэплъэщт комиссиер зэхащэнышъ, елбэтэу мы псэупIэм агъэкIонэу Президентым унашъо къышIыгъ. Премьер-министрэм Iофхэр зэрэлъыкIуатэхэрэм зэрэлъыплъэщтыр, мы илъэсым игъэмафэ блэмыкIэу кIэлэцIыкIу IыгъыпIэр зэрэзэтырагъэуцожьыщтыр къыIуагъ.

Мыекъуапэ щыпсэурэ кIэлэеджакIоу Ильдар Фиткулиным сэкатныгъэ иI нахь мышIэми, еджэным лъэшэу фэщагъ. Шъэожъыер къызкIэлъэIурэ компьютерыр къырищэфынэу унагъом ахъщэ иIэп. ТхьакIущынэ Аслъан сертификатэу компьютер зэрэфащэфыщтыр янэу къэкIуагъэм ритыгъ.

Президентым мы мафэм ригъэблэгъагъэхэм зэкIэми ялъэIу афамыгъэцэкIэшъущтми, амалэу яIэмкIэ зэрадеIэшъущтхэм зэдеплъыгъэх, процент 90-мэ IэпыIэгъу агъотыщт.

— ЦIыфхэм яIофыгъохэм язэшIохын чIыпIэ органхэм, ведомствэу ар зипшъэрылъхэм ащыщхэр икъоу зэрадэмылажьэхэрэр непэ къэлъэгъуагъ, — ыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан Iофтхьабзэр зэрэкIуагъэр къызэфихьысыжьызэ. — ЗипшъэрылъхэР зымыгъэцэкIэрэ пащэхэм Iоф зэрашIэн фаер агурыдгъэIощт. Ахэм яIофшIэн агъэцакIэщтыгъэмэ, мы приемнэм къекIуалIэрэр нахь мэкIэщтгъагъэ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым къытырихыгъ.

«Гъэмэфэ уахътэм» тытехьащт

Гъэтхапэм и 27-м, шэмбэт чэщым сыхьатыр 2-м, стрелкэхэр ыпэкIэ лъагъэкIотэнхэшъ, 3-м тырагъэуцощтых. А чэщым «кIымэфэ уахътэр» тэухышъ, «гъэмэфэ уахътэм» тытехьэ. Ащ къыхэкIэу гъэтхапэм и 29-м, блыпэм, IофшIапIэм зы сыхьаткIэ нахь пасэу тыкъэкIощт.

Iофтхьабзэу «ЧIыгум исыхьат»

Мы мэфэ дэдэм, шэмбэтым пчыхьэм, сыхьатыр 20.30-м къыщегъэжьагъэу 21.30-м нэс зэрэдунаеу щырагъэкIокIырэ Iофтхьабзэу «ЧIыгум исыхьат» зыфиIорэр къэралыгъуи 119-мэ ащызэхащэщт. Ащ къыдыхэлъытагъэу зы сыхьатым къыкIоцI электричествэр агъэкIосэнышъ, предприятиехэр, организациехэр, цIыфхэр шIункIым хэсыщтых. ЗэхэщакIохэм зэрагъэнэфагъэмкIэ, тыкъэзыуцухьэрэ дунаир, экологиер къэухъумэгъэнхэм Iофтхьабзэр фэлэжьэщт. Урысыем щызэлъашIэрэ цIыфхэри мыщ хэлэжьэнхэу унашъо ашIыгъ. Ахэм ащыщых телевизионнэ къэтынхэр зезыщэрэ Николай Дроздовыр, орэдыIоу Жанна Фриске, актрисэу Ирина Безруковар, нэмыкIхэри.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ ИУНАШЪУ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм Урысыем и Олимпийскэ комитетрэ АНО-у «Я XXII-рэ Олимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу ыкIи я XI-рэ Паралимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу 2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ щыкIощтхэм язэхэщэкIо комитет» и Президентэу Д.Н. Чернышенкэмрэ афакIоу къышIыгъэ Джэпсальэр

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ышIыгъ:**

1. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм Урысыем и Олимпийскэ комитетрэ АНО-у "Я XXII-рэ Олимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу ыкIи я XI-рэ Паралимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу 2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ щыкIощтхэм язэхэщэкIо комитет" и Президентэу Д.Н. Чернышенкэмрэ афакIоу къышIыгъэ Джэпсалъэр (мыщ голъыр) штэгъэнэу.

2. Урысыем и Олимпийскэ комитетрэ АНО-у "Я XXII-рэ Олимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу ыкIи я XI-рэ Паралимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу 2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ щыкIощтхэм язэхэщэкIо комитет" зыфиIорэмрэ мы унашъор аIэкIэгъэхьэгъэну.

3. Къэбар жъугъэм иреспубликэ амалхэм мы унашъор къащыхэутыгъэнэу.

4. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий **ИВАНОВ**

къ. Мыекъуапэ,
гъэтхапэм и 24-рэ, 2010-рэ илъэс
N 1401-ГС

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2010-рэ илъэсым гъэтхапэм и 24-м ышIыгъэ унашъоу N 1401-ГС-р зытетым игуадз Урысыем и Олимпийскэ комитет, АНО-у «Я XXII-рэ Олимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу ыкIи я XI-рэ Паралимпийскэ кIымэфэ джэгунхэу 2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ щыкIощтхэм язэхэщэкIо комитет» и Президентэу Д.Н. Чернышенкэм афэкIо

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ И ДЖЭПСАЛЪ

2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ я XXII-рэ кIымэфэ Олимпийскэ джэгунхэр щыкIощтых. Урысые Федерацием мыщ фэдэ джэгунхэр зэрэщызэхащэщтхэр дунэе сообществэм тихэгъэгу осэшхо къызэрэфишIырэм, спортымкIэ, мамырныгъэмрэ зэфагъэмрэ тичIыналъэ щыгъэпытэгъэнхэмкIэ ащ гъэхъагъэу иIэхэм мэхьанэшхо къызэрэратырэм ишыхьатых. ЦIыф лъэпкъыбэ зыщызэдэпсэурэ, дин зэфэшъхьафхэр зыщалэжьырэ хэгъэгоу зэрэщытым елъытыгъэу, къэралыгъомрэ общественнэ институтхэмрэ къадеIэхэзэ, зикультурэ, зишэн-хабзэхэр фэсакъыхэзэ къэзыгъэгъунэрэ лъэпкъыкIэ лъэпкъыпшI пчъагъэхэр зэкъозыгъэуцогъэ УрысыемкIэ олимпийскэ движением мэхьанэшхо иI.

Урысыем щыпсэурэ лъэпкъхэмкIэ спортыр нахь зэпэблагъэ зышIыхэрэ, зэгурызыгъаIорэ амалэу щыт. Зэщыгъэкъон Iофхэм, лъэпкъ, дин джэгъогъуныгъэм къафэджэрэ кIуачIэхэм мы аужырэ илъэсхэм амыгъэгупсэфырэ Темыр-Кавказ регионымкIэ ащ анахьэу мэхьанэ иI.

Тэ тишIошIыкIэ, я XXII-рэ кIымэфэ Олимпийскэ джэгунхэу Темыр Кавказым, адыгэхэр ижъыкIэ къыщегъэжьагъэу зыщыпсэухэрэ чIыпIэм, щыкIощтхэр лъэпкъ зэфыщытыкIэхэм, Урысыем икъэралыгъо гъэпсыкIэ ягъэпытэнкIэ къызыфагъэфедэн альэкIыщт ыкIи къызыфагъэфедэн фае.

ГухэкI нахь мышIэми, 2014-рэ илъэсым зэхащэщт Олимпиадэм зызщыфагъэхьазырырэ лъэхъаным къэралыгъо, общественнэ структурэхэм хы ШIуцIэ Iушъом ижъыкIэ къыщегъэжьагъэу щыпсэурэ адыгэхэм ятарихърэ якультурэрэ къырадзахэрэп. Олимпийскэ машIор къалэу Шъачэ Ванкувер къыщыраты зэхъум, адыгэхэм зи мэхьанэ аратыгъэп.

Олимпиадэм епхыгъэ Iофтхьабзэхэм адыгэ нэшанэ къызыхэщырэ образыр защагъэфедэкIэ, хы ШIуцIэ Iушъом ижъыкIэ къыщегъэжьагъэу щыпсэурэ адыгэхэм ятарихърэ якультурэрэ анаIэ затырагъэтыкIэ, дунаими къэралыгъо кIоцIми джэгунхэр ащызэхэщэгъэнымкIэ ишIуагъэ къызэрэкIощтым тицыхьэ тель, ащкIэ Урысыем, IэкIыб къэралыгъохэм арыс адыгэхэм, Урысыем ичIыдэлъф лъэпкъхэм янэмыкI лIыкIохэм ыкIи ахэм яхэгъэгогъухэу IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэухэрэм лъэпкъ зэхашIэхэу яIэхэмрэ ягухэлъ дахэхэмрэ шъхьэIэфэныгъэ къафашIыгъэу алъытэщт.

Ащ епхыгъэу Олимпийскэ джэгунхэм язэхэщэнкIэ шэн-хабзэ шIагъоу щыIэ хэгъэхэм атетэу, информационнэ, культурнэ программэхэм Урысыем ихы ШIуцIэ Iушъо ижъыкIэ къыщегъэжьагъэу щыпсэурэ лъэпкъым — адыгэхэм ятарихърэ якультурэрэ икъоу къащыдалъытэнэу игъо тэлъэгъу, МОК-м и Олимпийскэ Хартие ишапхъэхэми ар адештэ. Ащ нэмыкIэу чIыдэлъф лъэпкъхэр Олимпийскэ джэгунхэм якъызэIухын, якультурнэ программэ ахагъэлэжьэнхэр Олимпиадэхэр зэхэзыщэгъэ хэгъэгубэхэмкIэ хэбзэшIу хъугъэ. АщкIэ щысэшIух Олимпиадэхэу 2000-рэ илъэсым Сидней, 2002-рэ илъэсым Солт-Лейк-Сити, 2010-рэ илъэсым Ванкувер ащыкIуагъэхэр. Мыщ дэжьым къэIуагъэмэ хъущт пэсэрэ адыгэхэр Ижъырэ Грецием щызэхащэщтыгъэ Олимпийскэ джэгунхэм зэрахэлажьэщтыгъэхэр наукэм къызэриушыхьатырэр.

Адыгэхэм якультурнэ кIэн бай къыхэхыгъэ образхэр къызыфагъэфедэхэмэ, чIыдэлъф лъэпкъыр зыфэдэ шъыпкъэр къэгъэлъэгъогъэным иамал къытыщт, джащ фэдэу уахътэхэм ямышыджкIэ Урысыемрэ Олимпийскэ джэгунхэр къызыщежьэгъэ Ижъырэ Грециемрэ зэтпхын, тихэгъэгурэ Шъачэрэ апэрэ Олимпиадэр зыщыкIогъэ хэгъэгум занкIэу зэрепхыгъэхэр къэдгъэлъэгъон тлъэкIыщт. «Илиадэрэ» «Одиссейрэ» афэдэхэу дунэе культурэм ихъарзынэщ хэхьэгъэ нарт эпосым Саусырыкъо игерой шъхьаI. ЦIыфхэм ямашIо къафэзыхьыжьыгъэ Саусырыкъо иобразрэ Прометей иобразэу Олимп щатыгъугъэ машIор цIыфхэм аIэкIэзгъэхьажьыгъэмрэ зэфэдабэ ахэлъ. Мы образхэм мэхьанэу яIэр Олимпийскэ машIом мэхьанэшхоу иIэм — цIыфлъэпкъыр ем щыухъумэгъэным, зэгъунэгъушIу зэфыщытыкIэхэр азыфагу ильэу, тыдэкIи мамырэу щыпсэунхэм, спортыр мамырныгъэм иIоф фэлэжьэным тефэ.

Тэ, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэм, зигугъу къэтшIыгъэ Iофыгъоу общественнэ-политикэ мэхьанэшхо зиIэм, Урысыем икъэралыгъо федэхэм икъоу адиштэрэм изэшIохынкIэ амалэу щыIэхэм шъуахэплъэнэу тышъолъэIу.

ДУНЭЕ АДЫГЭ ХАСЭМ (ДАХ-м) УРЫСЫЕ ФЕДЕРАЦИЕМ И ПРЕЗИДЕНТЭУ Д.А. МЕДВЕДЕВЫМ ЗЫЗЭРЭФИГЪАЗЭРЭР

Урысые Федерациеми, нэмыкI къэралыгъохэми арыс щэрджэсхэм (адыгэхэм) ялъэпкъ культурэ нэшанэхэм якъэгъэнэжьын ренэу фэгумэкIырэ Дунэе Адыгэ Хасэм О зыкъыпфегъазэ 2014-рэ илъэсым къалэу Шъачэ щыкIощт Олимпиадэм изыфэгъэхьазырынрэ ащ ирегъэкIокIынрэ япхыгъэу общественнэ мэхьанэшхо зиIэ Iофхэм ащыщ зым фэгъэхьыгъэмкIэ.

Дунэе Адыгэ Хасэм фэшъошэ уасэ афешIы Шъачэ щыкIощт Олимпиадэр зэрищыкIагъэм лъыкIахьэу зэхэщэгъэнымрэ регъэкIокIыгъэнымрэ альэныкъокIэ Урысыем иIэшъхьэтетхэм зэрахьэрэ IофшIэным ыкIи хегъэунэфыкIы а зэнэкъокъухэр зыщыкIощт уахътэмрэ чIыпIэмрэ Урысыеми, нэмыкI къэралыгъохэми ащыпсэурэ адыгэхэмкIэ мэхьанэшхо зэряIэр. АпэрэмкIэ, спорт зэнэкъокъухэр зыщызэхащэхэрэр адыгэхэр ижъыкIэ къыщегъэжьагъэу зэрысыгъэхэ чIыпIэхэр ары. Шъачэрэ ащ иIэгъо-чIыгъохэмрэ адыгэ лIакъохэр — убыххэмрэ шапсыгъэхэмрэ ижъиижъыжькIэ къыщегъэжьагъэу ащыпсэугъэх. ЯтIонэрэмкIэ, 2014-м илъэси 150-рэ хъущт Кавказым исыгъэ адыгэ лъэпкъышхом инахьыбэр зыхэкIодэгъэ е Осмэн Тыркуем афын фаеу зыкIэхъугъэ Урыс-Кавказ заор зыуцужьыгъэр.

Зы лъэныкъокIэ къапштэмэ, тэ теджэнджэшыхэрэп ыкIи теубытагъэ хэлъэу къэтэIо — ДАХ-м къыхиубытэрэ адыгэу Урысые Федерациеми, нэмыкI хэгъэгухэми арысхэр тикъэралыгъо ичIыналъэ Олимпиадэр щызэхащэнэу къызэрэфагъэшъошагъэм щэгушIукIых ыкIи рэгушхох. Ахэм лъэшэу ягуапэ хъущт мы Iофэу рагъэжьагъэр тэрэзэу зэшIокIымэ. Къэралыгъом зэкIэ щыпсэухэрэм ащ фэдэ гухэлъышIур тилъэпкъ адиIыгъ ежь хьакIэхэмкIэ сыдигъуи нэгуихыгъэу, бэрэчэтэу къызэрэрыкIорэм къыхэкIэу. Адыгэхэр фэхьазырых 2014-рэ илъэсым и Олимпиадэ зэрищыкIагъэу гъэхьазырыгъэным ыкIи регъэкIокIыгъэным ежьхэм якультурэ гъэхьагъэхэм ятамыгъэхэри къыщызыфагъэфедэнэу.

Илъэс тIокI хъугъэу Урысыем и Темыр-Кавказ чIыналъэ Iофхэм язытет щызэщагъэкъонэу пылъ кIуачIэхэм информационнэ заор рагъэжьагъ зичэзыу Олимпиадэр щызэхащэнэу къалэу Шъачэ къызыхахыгъэм къыщегъэжьагъэу, Къыблэ Осетиемрэ Абхъазымрэ афэгъэхьыгъэу Грузием къырагъэжьэгъэгъэ жъалымыгъэр зэрэзэхагъэтэкъуагъэм къыщыублагъэу.

Ащ фэдэ уахътэм Олимпиадэм игъэхьазырын зыпшъэ ралъхьэгъэ урысые IофшIапIэхэм зыкIи къырадзахэрэп хы ШIуцIэ Iушъор зихэкоу егъашIэми псэугъэ щэрджэсхэм (адыгэхэм) ятарихърэ якультурэрэ. Официальнэ рекламэм (тедзагъэу къыдагъэкIыхэрэмрэ электрон шъуашэ зиIэхэмрэ) Олимпиадэр зыщыкIощт чIыпIэм фэгъэхьыгъэу къагъэнагъэ щыIэп, ар «пэсэрэ Колхидэм иIахьэу» (Грузием) зэрэщытыгъэм къыщегъэжьагъэу Оттоман империем къыIэкIахьыжьыгъэ чIыпIэу лъытэгъэным нэсэу. Тэ темыджэнджэшэу къэтэIо зигугъу къэтшIырэ Iофхэм гулъытэ икъу зэрэфамышIырэр зэнэкъокъухэр зэхэщэгъэнхэм зэрар зэрэфэхъущтыр, къэралыгъо кIоцIыми, къэралыгъом ыкIыбкIи ащ фэдэ гущыIэ мытэрэзхэр зэрэщыIущтхэр.

«Щэрджэс тамыгъэхэр» олимп Iофтхьабзэхэм ащыгъэфедэгъэнэу зэрамыдэрэр джырэ нэс къулыкъушIэхэм ащыщхэм шIэныгъэ икъу зэрямыIэм тетлъхьэщтыгъэмэ, тикъэралыгъуи, хымэ чIыналъэхэми ащыпсэурэ адыгэхэм ар ежьхэм ялъэпкъ гухэлъ-гупшысэхэмрэ яхьалэлыгъэрэ къызэрарамыдзэрэм фахьыщт. Урысыем ихы ШIуцIэ Iушъо сыдигъокIи къэзэкъхэр (адыгэ шъуашэр къэзышыгъэхэр) Iусыгъэхэу къагъэлъэгъоным зэрэпыхъыжьагъэхэр шъыпкъагъэм зыпарэкIи диштахэрэп, общественнэ-политикэ лъэныкъомкIэ хэукъоныгъэ хэхыгъ. Арэущтэу Iофхэр лъыкIуатэхэмэ, ахэм язытет зэIыгъэхьэгъэным кIэхъопсырэ кIуачIэхэр псынкIэу зэкъоуцохэу зэрэфежьэщтхэр, ахэм Кавказым цIыф куп шъхьафхэр, объединениехэр щызэгъэнэкъокъугъэнхэмкIэ амалыкIэхэр зэрагъотыщтыр къыбгурыIонэр къинэп.

Ау тарихъым къыхэхъухьэхэрэмрэ джырэ щытыкIэмрэ тэрэзэу къалъытэмэ, ахэм апкъ итэу лъэбэкъу тэрэзэхэр ыдзымэ, зэнэкъокъухэр зэрищыкIагъэм тетэу зэхэщэгъэнхэмкIэ ишIуагъэ къэкIощт, ащ къыIэтыщт Урысыем лъытэныгъэу къыфашIырэмрэ зэрагъэлъапIэрэмрэ. Арэу хъуным фэшI зэшIуагъэкIын фаер ижъ-ижъыжь къыщегъэжьагъэу ячIыналъэхэм ащыпсэугъэ лъэпкъхэм афэгъэхьыгъэу 2000-рэ илъэсым Австралием, 2010-рэ илъэсым Канадэм къащагъэлъэгъуагъэхэм афэдэхэр ары. Олимпиадэр зыщызэхащэрэ чIыпIэр зичIыналъэщтыгъэ лъэпкъым икультурэ-этнографие теплъэгъухэр Олимпиадэр къызэзэIуахыкIи, зэнэкъокъухэм ятамыгъэхэми, ащ иинфраструктурэхэми (гущыIэм пае, пэсэрэ адыгэ къуаджэр), Олимпиадэм икультурэ программэ къыщызфагъэфедагъэмэ дэгъугъэ.

А пстэум къахэкIэу, О лъытэныгъэ зыфэтшIырэ Дмитрий Анатолий ыкъор, лъэIу тиIэу зыкъыпфэтэгъазэ мыщ къыкIэлъыкIорэ Iофтхьабзэхэм кIэ:

1. МОК-м и Олимп Хартие лъэшэу къекIоу, тызфэкIорэ Олимпиадэм иофициальнэ зэхэщакIэ зыфэдэщтымрэ ащ икультурэ программэрэ агъэунэфы зыхъукIэ Урысыем ихы ШIуцIэ Iушъо зичIыналъэщтыгъэ щэрджэс (адыгэ) лъэпкъым итарихърэ икультурэрэ къыдалъытэгъэнхэм ехьылIэгъэ унэшъо гъэнэфагъэ пшIынэу.

2. ИщыкIэгъэщт къызэгъэпэшын Iофхэр джырэ щэрджэсхэм (адыгэхэм) ялъэпкъ, профессиональнэ искусствэ хэшIыкI фызиIэ экспертхэр, сурэтышIхэр, артистхэр къыздырагъаIэзэ зэшIуахынэу федеральнэ къулыкъухэм, Лъэпкъ Олимпийскэ Комитетым, 2014-рэ илъэсым щыIэщт Олимпийскэ зэнэкъокъухэр зэхэщэгъэнхэмкIэ комитетым, Краснодар краим, Адыгэ Республикэм, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм, Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм яхэбзэзехьэ структурэхэм апшъэ иплъхьанэу.

ШIДАА-м и Совет къыштагъ 2010-рэ илъэсым мэзаем и 20-м
къ. Налщык

Производствэмрэ еджапIэмрэ

КАДРЭХЭР ГЪЭХЬАЗЫРЫГЪЭНХЭМ ФЭЛАЖЬЭХ

ИлъэсипшI заулэкIэ узэкIэIэбэжьмэ, тикъэралыгъо ит заводышхохэмрэ фабрикэхэмрэ зэпыу ямыIэу Iоф зыщашIэщтыгъэ лъэхъаным, еджапIэхэм къачIэкIырэ кIэлэ ныбжьыкIабэ техническэ гъэсэныгъэ зыщызэрагъэгъотырэ апшъэрэ ыкIи гурыт профессиональнэ еджапIэхэм ачIахьэщтыгъэх. Ау икIыгъэ лIэшIэгъум ия 90-рэ илъэсхэм тызэрыс хэгъэгум зэхъокIыныгъэшхохэр къыщыхъухи, промышленнэ предприятиехэу цIыфыбэ зыщылажьэщтыгъэхэр къызэтеуцохэу зырагъэжьэм, щыIэкIакIэу тызыхэхьагъэм тиобществэ еплъыкIэ шъхьаф фишIэу ыублагъ. Зипшъашъэ е зикIалэ гурыт еджапIэр къэзыухыхэрэм лъэхъаныкIэм нахь къекIущт сэнэхьатхэр ны-тыхэм къыхарагъэхыхэу хъугъэ. Арын фае ушъхьагъу фэхъугъэр непэ экономист, юрист, банк IофышI зыфэпIощт сэнэхьатхэр зэзыгъэгъотыгъэхэм япчъагъэ бэдэдэ хъуным.

Тиреспубликэ ит предприятиехэр техническэ гъэсэныгъэ дэгъу зиIэ ныбжьыкIэ кадрэхэм зэрафэныкъохэр Iофыгъошхоу щыт. Адыгэ Республикэм бизнесым IэпыIэгъу фэхъугъэнымкIэ и Ассоциацие хэхьэрэ предприятиехэм япащэхэр мы Iофыгъом лъэшэу егъэгумэкIых ыкIи ар дэгъэзыжьыгъэнымкIэ хэкIыпIэу щыIэхэм яусэх.

Зигугъу къэтшIыгъэ Ассоциацием мы темэм епхыгъэ Iофтхьабзэ джырэблагъэ Мыекъопэ редукторышI заводым щызэхищэгъагъ. Къэлэ гурыт еджапIэхэм япащэхэр зырагъэблэгъэгъэ Iофтхьабзэм хэлэжьагъэх Мыекъуапэ икъэлэ администрацие ипащэу Михаил Черниченкэр, Кубанскэ политехническэ университетым машинэшIынымкIэ ифакультет идеканэу Сергей Бережноир, Адыгэ Республикэм бизнесым IэпыIэгъу фэхъугъэнымкIэ и Ассоциацие игъэцэкIэкIо директорэу НатIэкъо Муратэ, муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие гъэсэныгъэмкIэ икомитет ипащэу Любовь Дебовскаяр, ЗАО-у «Картонтарэм» игъэцэкIэкIо директорэу Сергей Погодиныр.

ЗэIукIэр къызэIуихыгъ ыкIи зэрищагъ Мыекъопэ редукторышI заводым ипащэу Пщыжъ Щамсудинэ. IофшIапIэм къеблэгъагъэхэм шIуфэс къызарехым ыуж предприятием итарихъ ар кIэкIэу къытегущыIагъ.

Мыекъопэ редукторышI заводым Iоф ышIэнэу зыригъэжьагъэр 1974-рэ илъэсыр ары. Советскэ Союзыр зыщэIэ лъэхъаным заводым пстэумкIи редуктор мин 40 илъэсым къыдигъэкIыщтыгъ. ЗэхъокIыныгъэм ыуж экономикэм изытет зызэщэкъом, предприятиер чIыпIэ къин иуцогъагъ. КъыхэкIыгъ уахътэ заказхэр зэрэщымыIэхэм къыхэкIэу мыщ щыгъынхэр щадыхэу, чырбыщ къыщыдагъэкIэу.

Илъэс 20 горэкIэ узэкIэIэбэжьмэ, заводым редуктор лъэпкъи 6 нахь къыдимыгъэкIыщтыгъэмэ, джыдэдэм ахэм япчъагъэ 300-м нагъэсыгъ. Килограмм 25-м къыщегъэжьагъэу тонн 28-рэ зионтэгъугъэ редукторышхохэу предприятием къышIыхэрэр непэ отраслыбэмэ ащагъэфедэх.

Пщыжъ Щамсудинэ зипэщэ заводым ипроизводствэ зэрэзэхэщагъэм ыкIи ищыIакIэ зэрэгъэпсыгъэм зэIукIэм хэлэжьагъэхэр нэIуасэ зыфешIыхэм, Iофтхьабзэр зыфэгъэхьыгъэгъэ темэ шъхьаIэм нахь игъэкIотыгъэу къытегущыIагъ.

— Адыгеим ипромышленнэ предприятиехэр инженер сэнэхьат зиIэ специалист ныбжьыкIэхэм зэрафэныкъохэр Ассоциациер лъэшэу зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэм ащыщ. Ар зэрэдэдгъэзыжьыщт амалхэм тягупшысэзэ мыщ фэдэ Iофтхьабзэхэр бэрэ зэхэтэщэх, — къыIуагъ Пщыжъ Щамсудинэ.

— Непэ производствэм пылъхэмрэ гурыт еджапIэхэм Iоф ащызышIэрэ кIэлэегъаджэхэмрэ тызэгъусэу еджапIэр къэзыухыщт кIэлэеджакIохэм, ахэм янэ-ятэхэм агурыдгъэIон фае зэкIэри экономист е юрист зэрэмыхъушъущтхэр. Статистикэм къызэриушыхьатырэмкIэ, непэ IофшIапIэ зыщызэрагъэгъотырэ бэдзэршIыпIэр анахь зыщыкIэрэ сэнэхьатхэм ащыщых инженерхэр, техническэ гъэсэныгъэ зиIэ IофышIэхэр, псэолъэшIхэр. Ар гурыт еджапIэхэм къачIэкIырэ ныбжьыкIэхэм агурыкъугъаIо сшIоигъу. Сицыхьэ телъэу къэсIон слъэкIыщт ащ фэдэ гъэсэныгъэ зэзыгъэгъотырэ кIалэхэр неущ IофшIэпIэ чIыпIэ ямыIэу къызэрэмынэщтхэр.

Заводым ипащэ игущыIэ лъигъэкIуатэзэ къызэриIуагъэмкIэ, гурыт еджапIэхэр къэзыухыгъэхэу апшъэрэ техническэ гъэсэныгъэ зэзыгъэгъотырэ студентыбэмэ предприятиер адеIэ. Еджэныр къаухымэ язавод Iоф щашIэнэу къагъэзэжьыным щыгугъыхэзэ, еджапIэм къащаратырэм фэшъхьафэу IофшIапIэм стипендиехэр аретых.

Нэужым зэIукIэм къыщыгущыIагъ Кубанскэ политехническэ университетым машинэшIынымкIэ ифакультет идеканэу Сергей Бережноир. Краснодар къикIыгъэ хьакIэм политехническэ университетым итарихъ кIэкIэу къыIотагъ. Илъэсибэ хъугъэу шIуагъэ къыхьызэ Мыекъопэ редукторышI заводымрэ яеджапIэрэ Iоф зэрэзэдашIэрэм, яфакультет ищыIакIэ, ащ учIэхьаным пае еджапIэр къэзыухыхэрэм ушэтынхэу атын фаехэм афэгъэхьыгъэу къэгущыIагъ.

Джащ фэдэу предприятием щызэхащэгъэгъэ зэIукIэм къыщыгущыIагъэх Мыекъопэ къэлэ администрацие ипащэу Михаил Черниченкэр, гъэсэныгъэмкIэ къэлэ администрацием икомитет ипащэу Любовь Дубовскаяр. ЗэIукIэм ыуж хьакIэхэм редукторышI заводым Iоф зэришIэрэр зэрагъэлъэгъугъ.

ЕЛБЭШЭ Руслъан.
Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъ.

Емыжэ Бирам илIэкъо чъыг

ТилIакъо игенеалогическэ таблицэу лIэшIэгъу плIанэрэ Iоф зыдэсшIагъэм иинагъэкIэ тиунэ щысIыгъын, щызгъэфедэн сымылъэкIынэу хъугъэ. Ащ сурэт тесхи (60х90 см), къязгъэшIыжьи, дышъэпс зэгъэшъогъэ рамкэ кIэракIэм дэзгъэуцуи, унэкIоцI дэпкъым пязгъэлъагъ, ар тэгъэлъапIэ, тырэгушхо.

ТилIэкъо чъыг иоригиналэу дгъэхьазырыгъэр Лъэпкъ республикэ музееу Мыекъуапэ дэтым иIэшъхьэтетэу Джыгунэ Фатимэ фэсщагъэти, ыгу рихьыгъэу къысиIуагъ. ТилIэкъо чъыг исурэт иIофшIэнкIэ ыгъэфедэнэу ыгу къызэрэкIыгъэми лъэшэу сигъэгушIуагъ. ТизэдэгущыIэгъу икIэух музеим идиректор мырэущтэу къысиIуагъ: «Тикъалэхэм, тикъуаджэхэм цIыф цIэрыIохэр, гъэшIэ дахэ къэзыгъэшIагъэхэр адэсыгъэх, джыри адэсых. Ахэм афэдэ цIыфхэм ясурэтхэр, ящыIэныгъэ гъогу, тарихъэу апылъхэр музеим ищыкIагъэх ыкIи тэ ахэр амал тызэрэфэхъоу къэтэугъоих. Ащ фэдэ IофымкIэ укъыддеIагъэмэ лъэшэу гуапэ тщыхъущтыгъэ». Лъэпкъ музеим иIэшъхьэтет илъэIу скIуачIэ къызэрихьэу фэзгъэцэкIэнэу згъэгугъагъэ.

Непэ «Адыгэ макъэм» еджэхэрэр нэIусэ фэсэшIых Емыжэ Бирам илIэкъо чъыг игенеалогическэ таблицэ итеплъэ. Ар зыгъэхьазырыгъэр художникэу ЛIыхъукIэ Альбин. Лъэшэу ащ сыфэраз, «тхьауегъэпсэу» есэIо. Хъяр зэIукIэгъухэр Тхьэм къытигъэкIэнэу селъэIу.

ЕМЫЖЭ Мусльимат.
КIэлэегъэджэ IофшIэным иветеран.
Аскъэлай.

Шloy угу къихьэрэр къыбдэрэхъу...

ЦIыфым икIэлэгъум ныбджэгъунығъэу ышIырэм нахь къабзэ хъужьырэп. Гум ар куоу хэтIысхьэ, шъхьэм ар пытэу реубытэ! Бэри ар дахэкIэ хэти ыгу къэкIыжьы. Ау, нахьыбэрэмкIэ, аныбжь икъоу, сабыйхэр къапыфэхэу, апэ къикIырэ Iофыгъохэр къябэкIыхэ зыхъукIэ, якIэлэгъум зэдыряIэгъэ ныбджэгъунығъэр нахь макIэ мэхъу, мэкIуасэ, гуфэбэнығъэу азыфагу илъыгъэри мэупабжьэ. Ау зэныбджэгъухэу зишIуфэс кIэкI мы нэкIубгъом ишъулъагъохэрэр щыIэнығъэм зэшIуигъэкIодыгъэхэп лъытэнығъэу мыхэм непэ зэфыряIэр уахътэми нахь лъэшэу къэнагъ.

Къуаджэу Къунчыкъохьаблэ анахь щалъытэрэ лIакъохэм зыкIэ ащыщ ХъуакIохэр. Мыщ ХъокIо унэгъуий щэпсэу. Аужырэ илъэсхэм мы лIакъом иныбжьыкIэхэм янахьыбэм Мыекъуапэ зыкъагъэзагъэу щэпсэух. ХъуакIохэр унагъуабэ мыхъухэми, сыдигъуи ахэр зы пкъэу пытэу къуаджэм кIэтхэм, ащ ищыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу зэрэхъущтым фэбанэхэрэм ащыщых. Лъэпытэ-пкъыпытэх, къарыушIух, лэжьакIох. Мыхэм къахэкIыгъэх тракторист цIэрыIохэри, былымэхъо пэрытхэри, учетчикхэри, къоджэ ефэнди, бригадири, инженери, колхоз тхьамати. Япхъухэми кIэлэегъаджэ, врач, шIэнығъэлэжь хъугъэхэр ахэтых. ЯкъулыкъушIагъэкIэ полковник званием нэсыгъэ нэбгыриплIэу къунчыкъохьаблэхэр инэу зэрыгушхохэрэм ХъокIо Хьазрэт ыкъоу Юрэ ащыщ.

Мы мафэхэм зыныбжь илъэс 70-рэ хъугъэ ХъокIо Мэрэтыкъу Шумафэ ыкъор 1940-рэ илъэсым гъэтхэпэ мазэм Къунчыкъохьаблэ къыщыхъугъ. Ятэу Шумафэрэ янэу Хъаджэтрэ 1927-рэ илъэсым яунэгъо лъапсэ рагъэжьэгъагъ. Зэшъхьэгъусэ ныбжьыкIэхэм яапэрэ лъэбэкъухэр анахь гъэблэшхоу блэкIыгъэ лIэшIэгъум къыхэфагъэм щадзынхэу хъугъэми, ащ зызэпырагъэкIыгъэп, гугъэр зыщыкIосэрэ зэманэу, мыхьамелэр зыщыосэнчъым сабый къызыпамыгъэфэныр агу къырагъэхьагъэп. Пхъуитфырэ къуитIурэ зэрыс унэгъо бэрэчэт дахэ ахэм къызэдаIэтыгъ, ялъфыгъиплIымэ апшъэрэ гъэсэнығъэр, адрэхэм сэнэхьат хэхыгъэхэр арагъэгъотыгъэх.

Мэрэтыкъо ныбжьыкIэ дэдэу хъызмэт IофхэмкIэ ятэ IэпыIэгъу фэхъоу регъажьэ, ащ готэу дэлажьэзэ къэтэджы. Хэта тым нахьышIоу къор щыIакIэм фэзыгъэсэщтыр? Къуаджэм къыдагъэуцогъэ тучаным Шумафэ зытырагъахьэм, ыкъо нахьыжъэу Мэрэтыкъо щэн-щэфэным нэIуасэ фишIынэу зыдищэщтыгъ. Ащ пае къэмынэу кIымафэм агъэстыщт пхъэр, былымхэм ашхыщт мэкъур ыгъэхьазырыщтыгъ. Къоджэ ублэпIэ еджапIэр Мэрэтыкъо къызеухым, Джэджэхьаблэ дэт гурыт еджапIэм илъэсиплIырэ кIуагъэ ыкIи дэгъоу щеджагъ. Дзэ къулыкъум илъэсищрэ къэти къызэкIожьым, Мэрэтыкъо еджэныр лъэшэу лъигъэкIуатэ шIоигъуагъ. Ау унагъом, ятэ-янэхэм зэрадеIэн, ышыпхъухэр ригъэджэн, сэнэхьат гъэнэфагъэ аригъэгъотын зэрэфаер зэкIэм акIыIу къэхъу ыкIи IофшIэным зыфегъазэ. Хэкум икъэлэ шъхьаIэ Мэрэтыкъо къакIо. Бэрэ пэмылъэу МВД-м иеджэпIэ курс кIэкI къеухы ыкIи Шэуджэн районым ипаспортнэ отдел Iоф шишIэнэу агъакIо. Ащ къыщымыуцоу, иныбджэгъоу МэщлIэкъо Аслъанэ игъусэу милицием игурыт хэушъхьафыкIыгъэ еджапIэу къалэу Саратов дэтым чIахьэ ыкIи лейтенант звание иIэу еджапIэр къеухы. ХъуакIом ишIэнығъэкIи игулъытэкIи Iоф зыдишIэхэрэм къазэрэхэщырэм къыхэкIэу, ОБХСС-м истаршэ оперуполномоченнэу Тэхъутэмыкъое районым агъакIо. Мыщ щылажьэзэ, Центрсоюзым икооперативнэ торговэ институтэу Москва дэтым чIахьэ ыкIи ар 1972-рэ илъэсым диплом плъыжькIэ къеухы.

1967-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу пэщэ IэнатIэхэр иIэу ХъуакIом сатыу IофшIэпIэ зэфэшъхьафхэм ащэлажьэ. Бэрэ пэмылъэу Мыекъуапэ икъохьэпIэ псэупIэу «ЧеремушкэкIэ» заджэхэрэм къыщызэIуахыгъэ гъомылэпхъэщэ тучанышхом пащэ фашIы. Iэшъхьэтет сэнаущыгъэу ХъуакIом хэлъыр икъу фэдизэу мыщ къыщылъэгъуагъ.

— Я 3-рэ щэкIо объединениер зычIэтыгъэ тучанышхом сыда БАМ-кIэ зыкIеджагъэхэр?— тучан Iофхэм татегущыIэзэ упчIэр къэтэджы.

— Ащ пащэ сызыфашIым,— къеIуатэ Мэрэтыкъо, — тилъэпкъэгъухэу тучаным Iоф щызышIэхэрэр адрэ лъэпкъхэм къябэкIы сшIыгъагъэх... Ары цIыфхэр адыгэ тучанышхокIэ, «Большой Адыгский Магазин»-кIэ мыщ зыфеджагъэхэр.

Тыдэ зыщэлажьи, Мэрэтыкъо ишIэнығъэ, иIэпэIэсэнығъэ зэрахигъэхъощтым фэбэнагъ. Къалэхэу Ростов 1967-рэ илъэсым, Краснодар 1976-рэ илъэсым, Киев 1985-рэ илъэсым пащэхэм яIэпэIэсэнығъэ зыщыхагъэхъорэ курсхэр къащеухых. Ахэм адакIоу марксизм-ленинизмэм иуниверситет къеухы.

«Перестройкэр» къежьи, тызэсэгъэ зэтегъэпсыхьэгъэ щыIэкIэ-псэукIэр къызэщыкъуи, партием къыгъэнэфыщтыгъэ гъогум хэгъэгур зыдэуцохым, цIыфыбэмэ ягъогу лъагъо ашIокIодыгъ, зыгорэм щыгугъэу зызыплъыхьи къэхъугъ, къэуцупагъэхэри къахэкIыгъэх. Ау ХъокIо Мэрэтыкъо бэрэ зиплъихьагъэп, къэуцоуи зыми ежагъэп — иIофшIакIэ нахь егугъоу ригъэжьагъ, ишIэнығъи хигъэхъуагъ. Ары ыкIи ар Адыгэ Республикэм и Сатыу-промымышленнэ палатэ идиректор игуадзэу илъэсыбэрэ зыкIэлэжьагъэр. Мы палатэм республикэ ныбжьыкIэмкIэ мэхьэнэшхо дэдэ иIагъ. Мыщ Iофыгъошхохэр ыпэ илъыгъэх. АпэрэмкIэ, республикэм къыщашIырэ товархэр зыщыпщэнхэ щапIэ къэбгъотын ыкIи дунаим щыряIэ уасэхэм атегъэпсыхьагъэу федэ къябгъэтызэ ахэр пщэнхэр ары. ЯтIонэрэмкIэ, Iубгъэкiы пшIоигъо товархэр къызыщыбгъэлъэгъощтхэр уиIэнхэ фае. ТПП-р мыщ фэдэ къэгъэлъэгъони 100-м ехъумэ ахэлэжьагъ. Ары къэс IэкIыб къэралыгъохэм къарыкIырэ щэфакIохэм япчъагъэ хахъощтыгъ. ГущыIэм пае, мы лъэхъаным араб къэралыгъохэм (ОАЭ-м, Саудэ Аравием, Ливием), Мысырым ыкIи Европэм хэпшIыкIэу щэн-щэфэн IофхэмкIэ тиреспубликэ нахь пэблагъэ афэхъугъ. МыщкIэ ХъуакIом ишIуагъэу къэкIуагъэр макIэп.

Уахътэм къыгъэуцурэ пшъэрылъхэм адакIозэ, Мэрэтыкъо ООО-у «Экос»-м игенеральнэ директорэу Iоф ышIагъ. Нэужым, 2003 — 2007-рэ илъэсхэм, ООО-у «Майкопское агентство независимой оценки» зыфиIорэ обществэм игенеральнэ директорыгъ. Мыхэм адакIоу ишIэнығъэ хегъахъо, еджэ ыкIи арбитражнэ управляющэу банкрот хъурэ IофшIапIэхэм ащылэжьэнэу лицензие къыдехы. ХъокIо Мэрэтыкъо сыд фэдэ IофшIэн фэбгъазэми IэпэIэсынығъэшхо хэлъэу зэрэзэшIуихырэм, гулъытэ ин афыриIэу къиныгъохэм зэрапхырыкIырэм къыхэкIэу, кризисым «ыцIыцIырэ» IофшIапIэхэм бэрэ рагъэблагъэу къыхэкIы. Ахэм афэдэ IофхэмкIэ Чуваш Республикэм, Нижегородскэ хэкум, нэмыкIхэми банкрот ащыхъугъэ предприятиехэм арбитражнэ управляющэу агъэкIуагъ.

— «Мэрэтыкъо пэщэ дэгъу, узылъещэ, цыхьэ зыфыуегъэшIы, къыIорэр уегъэгъэцакIэ», уиныбджэгъухэм аIо.Сыдэу ахэм яджэуап уеплъыра? — зыфэсэгъазэ Мэрэтыкъо.

— Урысхэм мыщ фэдэ хъумэ «со стороны виднее» аIо. Аущтэу алъытэмэ, ащ зыгорэ хэлъ,— мэщхы Мэрэтыкъо.

— Мыщ фэдэ пэщэзехьэкIэ амалыр пIэ къибгъэхьаныр псынкIагъоп, ар о сыдэущтэу къыбдэхъугъа? — имыкIэсэ щытхъум тIэкIу плъыжь къышIыгъэ Мэрэтыкъо сеупчIы.

— «ШIу умылъэгъурэ IофшIэн уфемыжь, уфежьагъэмэ, ащ шъэфэу хэлъхэр зэкIэ зэгъашIэ» сятэ къызэрэсиIощтыгъэр зыщысымыгъэгъупшэу непэ къызынэсыгъэми сэгъэцакIэ, — Мэрэтыкъо плъызэу тIэкIу щэсышъ, игупшысэ къыпедзэжьы, — укIалэ хъумэ къыбгурыIорэп, ау уижъ къыIорэм уедэIуныр боу насыпыгъэшху!

Адыгэ лъэпкъыр адрэ цIыфхэм къахэзыгъэщырэр зы шэн хэхыгъэ закъу! Ар тыдэ кIуагъэми икъуаджэ, иджэныкъо машIо къыфигъэзэжьыщт, ижъхэм чIаIугъэгъэ пчэгъум ылъапсэ етIысылIэжьыщт.

ХъокIо Мэрэтыкъо Налщыки, Волгоградя, Ростови ащыпсэоу къыхэкIыгъ, ау тыдэ зыщэIи, икъуаджэ щыгъупшагъэп, ащ телъ Iофыгъохэр ежь ышъхьэкIи зытырихыгъэп. Къуаджэм икъини, ихъяри, Iофыгъо зэфэшъхьафхэу уахътэм ащ ыпашъхьэ къыригъэуцохэрэм ХъуакIом защидзыенэу зыкIи ыгу къихьэрэп, ыIашъхьэкIэ е имылъкукIэ ахэмылажьэу къыхигъэкIырэп.

Хъулъфыгъэм икъарыуи, иакъыли, ишIэнығъи икъоу ыгъэфедэзэ илъэпкъ фэлэжьэным фэшI ыкIыб пытэпIэ гупсэф дэтын фае. Джащ фэдэ пытапIэу Мэрэтыкъо иIэр зыгъэпсышъугъэр ишъхьэгъусэу Кушъу Чэтибэ ыпхъу Светлан ары. Светланэ тыр зыщалъытэу, ныр зыщагъэлъапIэу, лъэпкъ намысыр зыщалэжьырэ адыгэ унэгъо дахэ къихъухьагъ. Ары ыкIи шъхьэгъусэ зэфэхъугъэ ныбжьыкIитIумэ зэгурыIонығъэ дахэ зэрылъ унэгъо бэрэчэт зыкIалэжьыгъэр. Мыхэм шъэуитIу къафэхъугъ, апIугъ, рагъэджагъ. ТIуми Мыекъопэ технологическэ университетыр къаухыгъ. Игъом къащагъ. Акъо нахьыжъэу Муратэ ишъхьэгъусэ Борсэ Азмэт ыпхъоу Маринэ юрист, исэнэхьаткIэ Iоф ешIэ. Муратэ ГУП-у «Первомайскэ лесхозым» идиректор. Муратэрэ Маринэрэ якIалэу Темрыкъо АГУ-м июридическэ факультет щеджэ. Апхъоу Фаридэ я 7-рэ классым ис, дэгъоу еджэ. Акъо нахьыкIэу Мурадини Мыекъопэ технологическэ университетыр, нэужым юридическэ университетыр къыухыгъэх, ишIэнығъэхэм аспирантурэм щахегъахъо. Мурадинэ ишъхьэгъусэ Тэхъутэмыкъуае щыщ. ХъокIо Мыхъутарэ ыпхъу Зарем ары. Ащ апшъэрэ гъэсэнығъэ зэригъэгъотыгъ, экономистэу Iоф ешIэ. Мурадинэрэ Заремэрэ зы къорэ зы пхъурэ зэдапIух. Джанеттэ университетым щеджэ, я 4-рэ курсым ис. Ислъам я 3-рэ классым нэсыгъ. Якъорылъф цIыкIухэр анахь еджэкIо дэгъухэм зэращыщхэм янэжъ-ятэжъхэр инэу рэгушхох.

Мэрэтыкъо иныбджэгъухэм «Сыда Мэрэтыкъо ишэн-зекIуакIэхэм анахь шъугу ыштэу ахэшъулъагъорэр?» тIуи тызяупчIым зэкIэми къыкIагъэтхъэу къаIуагъ ар зэхэщэкIо дэгъоу зэрэщытыр. Мыхэм адемыгъэштэн плъэкIыщтэп. Зэныбджэгъухэм яшъхьэгъусэхэр зы ным къылъфыгъэхэм фэдэу зэдеIэжьых, зэлъэкIох, якIалэхэр зэхахьэх, шIу зэрэлъэгъух, япхъорэлъф-къорылъфхэр зэрэмылъэгъухэмэ зэфэзэщых, непэ пчъагъэрэ телефонкIэ зэфытеох. Джащ фэдэ унагъохэр ары лъэпкъыр зыгъэпытэрэр, республикэр зэрыгушхорэр.

КЪЭЗЭНЭ Юсыф.

Сурэтым итыр: **ХъокIо Мэрэтыкъу.**

Тиныбджэгъу хьалэлэу Мэрэтыкъу!

Псаунығъэ пытэ уиIэу, щыIэнығъэ гъогу дахэ утетэу непэ илъэс 70-рэ узэрэхъурэм пае тигуапэу уимэфэкI къыбдэтэгощы! Шъэогъур! Непэ тыгу къыддеIэу тыкъызкIыпфэгушIорэр псаунығъэ дахэ уиIэу илъэс 70-рэ узэрэхъугъэ закъом паеп, уицIыфыгъи умыгъэкIуасэу, угу икъэбзагъи чIэмынэу, жъыгъо уахътэу хэти пыщылъым тыкIэбгъэхъопсэу тыжъ Iуш гукIэгъушIэу къыткIэхъухьэхэрэм уряIэу бэрэ укъытхэтынэу тыпщэгугъышъ ары. ШIоу угу къихьэрэр къыбдэхъоу, хъярэу узыкIэхъопсырэр плъэгъужьэу, уигупсэхэм яппэсырэ тхъагъор къадэхъоу уигъэшIэ гъогу бэрэ утетынэу тыпфэлъаIо.

Уиныбджэгъухэу
Пэнэшъу Аскэр, Хьаудэкъо Шыхьамыз,
МэщлIэкъо Аслъан, Къэзэнэ Хьамзэт.

ЛЪЭГЪО НЭФ

Литературэм иIофыгъохэр

ГУПШЫСЭХЭР

ЩыIэныгъэмрэ литературэмрэ зэпэблагъэх, зэкIэрытых. Ахэм язэпхыныгъэ-зэфыщытыкIэ сиIэубытыпIэу сэтхэ.

ЦIыфы пэпчъ, лъэпкъ пэпчъ, ищыIакIэ зэпыщытэу бэ къыхафэрэр. Зыр ищыIэныгъэкIэ ештэ, адрэм пэуцужьы. Ыштагъэр ыгъэбаизэ лъегъэкIуатэ, ымыштэрэм ебэнэу регъажьэ. Ежь цIыфым зыпэуцужьыныр ылъ хэлъышъ ары. Лъэпкъ пэпчъ шэн-зекIокIэ шъхьаф хэлъ. Къэзыуцухьэрэ дунаим, лъэпкъ лэжьыгъэ хабзэм, чIыпIэу зэрысым, уахътэм, ежь цIыфым изэхэлъыкI, изэхашI — ар зэлъытыгъэр бэдэд. Узыпэмыуцужьэу, узэмынэкъокъужьэу, хъурэм уезэгъэу дунаим утетыкIэ зи бгъэхъэшъущтэп. ЦIыфыр щыIэмэ, иIокIэ-шIыкIэхэмкIэ, ишэнхабзэхэмкIэ дэхагъэм зыфекъудыи. ЩыIэкIэ дахэр цIыф тэрэзымкIэ шапхъэ мэхъу. Дэхагъэм зыфэзыкъудыирэм Iоф ришIэн ылъэкIынэу, иIоф ыгъэдахэмэ лъыкIуатэзэ рыщыIэн ылъэкIынэу, фэIазэ хъузэ щытхъу къырихьынэу, ышъхьэ зэрилъытэжьын, цIыфхэм зэрагъэлъэпIэн икъун къелэжьы. Зыхахъорэр — мэбагъо. Гъунэ зимыIэр — IофшIэн.

Игъом пшIэрэр къыпшъхьапэ, уегъэгушIо, насып къыпфехьы. ЩыIэкIэ дахэр усэ дахэм фэд. ЦIыф пэпчъ ежь зыфигъэшъошэжьырэм фэдиз IокIэ, ау зыфэсэгъэшъуашэ пIоу къыомыпэсыгъэр, узынэмысыгъэр къабылэу ябгъэштэнэу уежьэми дэхьащхэн уехъулIэ. Къыуапэсыщтым уемыжэу уиIоф кIэбгъэкIымэ, хэбгъахъозэ улъыкIуатэмэ, уифэшъуашэр ежь-ежьырэу къэлъагъо. Зыгъэлъэгъоным зыдемыгъэхьыхымэ нахьышIу. ШIушIагъэу пшIэщтым ушъхьамысымэ, ежьыри къыотэжьы. Ащ гуапэу хэпхырэм нахь тхъагъо хъужьырэп. **ЦIыфым игуапи игуауи къэзытхыхьэрэр, лъыплъэрэр литературэр ары.** Дэгъуми дэими цIыфыгум иплъыхьанышъ, шIуагъэу хэлъыр къыхихызэ зэпкъырызыхырэр тхакIор ары. Дэхагъэм фэбанэ шIошIызэ псынкIагъэм дигъэхэу, хабзэу хэлъыр чIинэу, гъогу пхэндж техьэрэм зызэриузэнкIыжьыщтым еIэпэIэсэкIызэ дэпсэурэр тхакIор ары. Зы гущыIэкIэ адыгэ лъэпкъым къыIуагъ: **«Зылъыплъэжь! Шъхьафитэу, гуфитэу, цIыф фэдэу дунаим тет, ау ущымыкI. ЩыкIырэм — къыкIэхьэ». Пшъхьэ бгъэлъапIэмэ — уцIыф. ЦIыфым анахь лъапIэу зэрихьэрэр — къэбзагъ, дэхагъ, намыс, лIыгъэ.** Мыхэм афэлэжьэрэ цIыфыр шъхьафитэу мэпсэу. Ушъхьафитэу плъытэу, цIыфым къылэжьыгъэр къэптыгъоу, ащ фэдэ ухъугъэу плъытэу угоуцокIэ, ар лэжьыгъэ пфэхъущта? УгукIэ урэхьатыщта, узыфэрэзэжьыщта, уигугъэ сыд фэдэу лъыкIотэщта? ЦIыфым ежь-ежьырэу нахътэ е бжьы зытырелъхьажьы. **ЦIыфыр шъхьафит зышIырэр Iофыр ары. Шъхьафитэу уапсэуныр Iофышху, гъэшIэрэ Iоф.** Литературэр ренэу цIыфыкIэм фэзэщы, ар тепхын плъэкIыщтэп, щыIэныгъэм кIуачIэ къезытэу лъызыгъэкIуатэрэр ары. ШIугъэмрэ дэхагъэмрэ якушъэ щыхъыерэ неущырэ цIыфыр шъхьафит хъуным литературэр щэгугъы.

***

Орэдыр, усэр, сурэтыр шъхьафитэу, ежь-ежьырэу мэпсэух. ЩыIакIэм игузэхашI къагъэлъагъорэр. ЩыIэныгъэм сурэт тепшIыкIымэ ащ уехъожьыгъэ фэдэу мэхъу. ТхакIом, сурэтышIэм, орэдусым ащ нахь куоу чIэIабэхэзэ, щыIакIэм ыбгъу къамыгъэлъагъоу зыфэныкъоу, зыкIэхъопсэу, зыкIэмыхьэрэм гукIэ цIыфыр нагъэсы. Арэущтэу щымытымэ, Iофэу зыпылъхэм осэшхо иIэп, пыутыр гъэлъэпIэгъуай. Непэ птхыгъэм неущ уасэ имыIэщтымэ, тхьапша ыуасэр тхыгъэм?

***

Лъэпкъ зэфэшъхьафхэм язэфыщытыкIэ уфэсакъызэ удэзекIомэ, гуапэ хэогъуатэ. Уахътэр зэкIэми къатекIозэ, зэфыщытыкIэхэр зэблехъухэми, гъунэ зимыIэ щыIэп. Гъунэгъур сыд фэдэкIи бгъотыми, хэти иунэгъо-унашъо зэфэдэп. Зыплъыхьи, узыхэт дунаим упчIэхэм яджэуап хэбгъотэщт. Къанджырэ къолэжъырэ, баджэрэ мышъэрэ зы мэз щэпсэухэми, зы набгъо, е зы бы зэдашIырэп, мэзыми къыхэзэрэфыхэрэп. Литературэм игъунджэ икъу фэдизэу тетэп а Iофыгъом. НыбжьыкIэр гупшысэкIэ шъхьаф иIэу, лъэпкъым игъунджэ зырилъэгъожьызэ тпIумэ, хэтырэ лъэпкъи ипIун шIуагъэ хэлъэу пшIын плъэкIыщт. Лъэпкъ лэжьыгъэр ныбжьыкIэм игъомыл. Лъэпкъ кIэным фэбгъунджэу, лъэпкъ гугъур игъуаджэу, еджэным фэдэгу ныбжьыкIэм игъогу ерэгъотыжь.

***

НахьыжъымкIэ егъэлыегъащэр нэлат, ныбжьыкIэмкIэ армэугъэр губгъэн. ЩэIагъэмрэ укIытэмрэ зыщимыщыкIагъэм нахьыжъхэм къызэдгъэгуаохэзэ, армэугъэр ныбжьыкIэхэм аIэгу тшIыгъэ. Зыми ищыIэныгъэ фэблэжьыщтэп, шъхьадж инасып, щыIакIэу иIэщтыр ежь-ежьырэу зэрегъэзафэ. ТиныбжьыкIэхэм ягугъэ игъом кIаIэхэмэ, яуахътэ пкIэнчъэу IэнэкI амышIымэ, гъогупэр ядгъэлъэгъушъумэ, IофышIум къэбарышIу кIэлъырахызэ къятэжьыщт. Арыба тиуси тигупшыси къэзыгъэбаизэ лъызыгъэкIотэщтхэр.

***

ЦIыфыр насыпышIо зэхъулIэрэр унэ дахэ ышIэу, щыгъынышIу зыщилъэу, шхыныгъо IэшIухэр ыгъотыхэу, машинэ псынкIэм итIысхьэмэ арэп. КъэкIухьэба нэмыкI хэгъэгухэри, зэгъэлъэгъух нэмыкI щыIакIэхэри, ащи насыпышхо хэлъэп. ЗэкIэри зыIэ илъэу, ылъэгъурэм, къыкIухьэрэм, игъэпсыкIэ уасэ фэзышIырэр ежь цIыфыр ары. Зыгъэлъэгъоным дищэхырэр хэукъо. ПшIэрэ пэпчъ уасэ иIэу, кIуачIэ хэлъэу щыIэныгъэр зыпфэгъэпсыкIэ уегъэразэ. **ЩыIэныгъэм цIыф пэпчъ пшъэрылъ щыриI.**

Пшъэрылъыр гугъэ-гухэлъхэм япхыгъ. УиIоф дэгъоу бгъэцакIэми гухахъо хэмыгъуатэуи къыхэкIы. **«Сыд пая? Хэт пая?»** зыфиIорэ упчIэу къэтэджырэм икъоу джэуапэу ептыжьын плъэкIыщтыр — **«Сэщ пай!» Ащ къикIырэп о зи шIу умылъэгъоу,** е «Модрэм пае сыщыI» оIоми зыогъэпцIэжьы. О ущымыIэмэ уиIофи щыIэп, оры ар зыгъэцакIэрэр. Адэ Iофыр орымэ зыгъэцакIэрэр орыба къыкIэкIыжьырэр зыер. Зэрэбгощыщтыр, зыфэбгощыщтыр е пшIагъэм къыкIэкIыгъэм итхьаматэр оры. IофшIэнэу орэхъу, псауныгъэм ехьылIагъэу шIы, сыд фэдэрэ Iофэу зыфэпшIэжьырэм къыбгот цIыфым, къыппэблэгъэ цIыфым о уимызакъоу гухахъо хигъуатэу, псынкIагъэ къыхихэу, разэ пфэшIымэ, джащыгъум уидунай пкIэнчъэп, уищыIэныгъэ Iугъоу онджэкъым ибыбыкIыгъэп. ЦIыфым игузэхашIэ къызэтеуцорэп. **Къэуцурэм ипс мэушIоркъы. Псыхъор мычъэжьымэ орыжъыпс мэхъу. ЗиIоф лъызыгъэкIуатэрэм гъогу егъоты.** ЦIыфыр IофшIэным зэрэзэрищэрэр литературэм иIофыгъошхохэм ащыщ. IофшIэным бзэпс псынкIэ ептынымкIэ ежь цIыфыр зыдэлэжьэжьы, бзэпсым орэдэу къыIорэр къызыкIыхидзагъэм тхакIор лъэплъэ.

***

Сыда тшIэн фаер тиныбжьыкIэ мыкIодыным пае? Хэта зилажьэр непэрэ ныбжьыкIэм имыдэIон?

Непэрэ мафэм къытфихьыгъэр дгъэшIагъомэ, дгъэмысэмэ, дгъэхыемэ, дэхьащхэны тшIызи тытегущыIэ. Тинепэ зыхэлъыр зэрэтыгъуасэр ащыгъум къыдгурэIуа шъуIуа? **«Жъым ибзыпхъэ — кIэм иджан». Тэрыба тауж къикIыгъэхэм щысэтехыпIэу яIэр. Тэ тшIэрэ Iофым — орэунэгъо Iоф, орэхэбзэ Iоф — хащэ ныбжьыкIэр зымышIыгъэр хэта? Хэта ныбжьыкIэм иIоф нахь къин зэрэхъущтым тещыныхьи зэкIэ Iофыр ежь зыпшъэ дэзылъхьагъэр?** Уахътэу зэблэхъугъэм тыщыщыни, зитэмэчIэгъ ныбжьыкIэр зышIи, псынкIагъэм къыфэзыщагъэр тэры. Хъурэм игупчэ, нахьыжъым илъэуж итэу, хэт зэпытынэу щытыр ныбжьыкIэр ары. Сыда тиныбжьыкIэ уахътэм зыкIышIодгъэбылъырэр, Iофым пэIапчъэ зыкIэтшIырэр? Непэ етщэжьэгъэ ныбжьыкIэм хъурэр зыгурымыIокIэ, неущ хьакъ-мэкъэу зыпашъхьэ къиуцожьыщтыр тэры. ТиныбжьыкIэхэм афэсакъызэ щыIэныгъэр агурызыгъэIощтыр усэ дэгъукIэ, тхыгъэ губзыгъэкIэ литературэр ары. «Узатэрэр — къыотэжьы». Тышъхьамысэу тиныбжьыкIэ IофкIэ, гупшысэкIэ, гугъэкIэ тежъугъат. **«Хаплъхьэрэр — хэпхыжьыщт»**. Хэмылъхьэмэ гугъэ щыIэп.

***

Гугъэрэ гупшысэрэ уиIэмэ, укIодыщтэп, зыгорэм уекIу зэпытыщт. УзэкIурэр къызыдэбгъэхъузэ улъыкIуатэмэ, ащ нахь тхъагъоу сыда цIыфым ыгъотыщтыр?! Непэ тлъэгъурэм тыщэгушIукIы, тиумэхъэу къыхэкIы. **Непэ тыгъуасэм къыхэкIыгъ. Тилъэпкъ итыгъуасэ зэбгъэшIэн икъун шIэныгъэ хэлъ. Бзэр, тарихъыр, шэн-хабзэр, IорыIуатэр...** ТиIорыIуатэ къыхэхыгъэ пшысэхэм, лIыхъужъхэу нарт эпосым хэтхэм, гупшысэ чыжьэу ахэм узыфащэрэм тыхэкIышъ, неущырэ пшысэу (нэфапIэу) къэхъурэм тыхахьэ (интернетыр, телевидениер). Ащ шIуагъэу, псынкIагъэу къытфихьыхэрэм гупшыситIу, лIэшIэгъуитIу, нахь тэрэзэу къапIомэ, лIэшIэгъухэр зэрапхых. Пшысэм цIыф лъапсэр къыщежьэ. Ар, шIэгъошIапIэр, IэкIэмылъыми ищэIагъэ имыкъоу зыгорэ чIенэ. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим ишIэгъошIапIэхэр шIэныгъэм ыIэдакъэ къычIэтэхых. ЦIыфлъэпкъым ытамэ зэкIещы. Лъэпкъым илэжьыгъэ хырыхыхьэ самэу зэтелъ. Титыгъуасэрэ тинеущырэ яджэуапынхэу тинепэрэ ныбжьыкIэхэм тяджэ, тяжэ.

ЩЭШIЭ Щамсэт.
Филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор.

Гъэзетеджэхэм ятворчествэ щыщ

ГУХЭКI БЛЭКIЫГЪ

Гупшысэ онтэгъухэр ошъопщэ шIуцIэу
ПцэшIуамэр къапихэу гум къытегъуалъхьэх.
ГухэкI блэкIыгъэр къысэхьылъэкIэу,
Ерэгъэ дэдэу псалъэр хэсэх.

Силъэгъо зэжъоу псыIушъом екIурэм,
СIапэ ыIыгъэу уадэжь сыкъещэ.
Пчэдыжь пщагъоу уашъхьагъ о итым,
Къысфэсакъыпэу нэу Iэ къысщефэ.

Пщагъор пхырахэу тыгъэнэбзыйхэм,
Сашъхьагъ шъыпкъэр зэлъагъэшIэты.
Пхъэшъэбэ чъыгхэу ныкъокъэущхэм,
Ахэс бзыухэм пчэдыжьыр зэIуахы.

Хышхо шхъонтIабзэу, нитIур мышхэкIэу,
Гур къыдэкIыгъэу чэфым зэлъештэ.
Апэрэ шIулэгъур пшъашъэм зэригъашIоу,
Пчэдыжь къежьэгъум сабыеу сегъашIо.

КъижъукIэрэ тхъурбэхэр шъхьацыфэу блэохы,
Уеохымэ зыпIэтызэ зыблеогъэхы.

БлэкIыгъэ хьазабэу уипсычIэ къищрэм
Хъишъэу пылъыгъэр тхылъэу оIуатэ.

Ау синэплъэгъуи жьыбгъэу зызэблехъу,
Нэр къэдыигъэу чIыпIэ еуцо.
ГушIуагъуи, чэфыгъуи осэпсэу сIэкIэкIи,
Слъэгъугъэм гъэрэу гур къегъэуцу.

Тилъэпкъ Iушэу, лъэпкъ насыпынчъэр,
ЧIыпIэу зэрысыгъэр сэркIэ джэнэт.
СыкъашIэжьыгъэу хэкужъ чIыпIэхэм,
Лъыпс зэманыр сэ къысфаIуат.

Нэпкъ зэндабзэу сэ сызытетым,
Сеплъыхымэ псыхъор лъынтфэу сэлъэгъу,
МыжъокIэ жъгъэеу ыгъунэ Iулъхэр,
НэпсыкIэ лъэкIыгъэу сыгукIэ къысщэхъу.

НапIэр къэсIэтэу тыдэ сыплъагъэми,
Лъыпс лъэужхэр къушъхьэм къыхэщых.
Урыс пачъыхьэм лыгъэу къыдзыгъэм,
Джэхьнэм гъогур сэкIэ тфыхехы.

ХышIуцIэ Iушъом узым тыщишхэу,
Тыркужъ къухьэхэм бэрэ тяжагъ.
Тигугъэ IэнэкIэу, пцIыкIэ таIыгъэу,
Чэщ шIункI мэзахэм бэрэ тишхыгъ.

ПчыкIэр къэджэгумэ, шыблэр къэгъуагъоу,
Къухьэр кIэзэзымэ, пчъагъэу зэхэзэу,
Хышхор гумэкIымэ, нэу къытлъыбанэу,
Тхьапша тилъэпкъэу хычIэр зиунэр?!

БлэкIыгъэ лъэхъаным къымыгъэзэжьэу
Къэнэгъэ лъэпкъхэр чъыг лъапсэу щэрэI.
Ижъот макъэ хъярыр къытфихьэу,
Чэфышхо кIуапIэу Къурджыпс щэрэт!

IЭШЪЫНЭ Юныс.

Гъобэкъуай.

ЛЪЭГЪО НЭФ

ШЪХЬЭЛЭХЪО Марин

Чабэ иаужырэ маф

Iотэжь

Унэр рэхьатыгъ. ОшIэдэмышIэу Чабэ ыгу къэмакIи, ышъхьэ къэунази, пIэу зыхэлъыр къечэрэгъокIэу ригъэжьагъ. Зы хьылъэ горэм ыпкъ зэлъиубытэу къытеуи, темэхыкIыгъ... Къызыдэоежьым, жьы фэмыгъотыжьэу, зимыгъэIэсэжьышъоу бэрэ щылъыгъ. ГъэшIэгъонэу зыми макъэ ригъэIугъэп, къехъулIэрэм ыгучIэ рихыгъэу, дунаим изакъоу къытенагъэу къыщыхъугъ. ТIэкIу тешIагъэу щагум къыдэIукIырэ макъэхэр дэгоу огъу-огъоу ытхьакIумэ къиIуагъэх. Инысэ иIэо-лъэо макъэ адрэ унэм къычIэIукIыгъ. Пчъэр къыIуахыгъ, ыкъо ымэкъэ чэф къэIугъ:

— Нан, Къадыр чэщмэ агурэ чэщыр къэсыгъ. Сыдэу пIора?

Инысэ къызэрэгумэкIыгъэм Чабэ къыгъэтхытхыгъ, Юныси ичэф нахь кIосагъэу къэупчIагъ:

— Адэ зи къапIорэпи, нан? Джыри къэсыгъэба?

— ИкI! Хэчъыягъэн фае, — инысэ игумэкI джыри Чабэ зэхишIагъ.

Къадыр чэщищымэ агурэ чэщым ыпсэ ытыщтэу джыри пшъэшъэжъыеу щысызэ Чабэ пкIыхьапIэу ылъэгъугъагъ. Ащ пае Къадыр чэщыр къызэрэсэу ыкъо къыдэсэмэркъэузэ къеупчIы.

Нысэр къызэрэлъихьагъэр Чабэ къышIагъ. Илъэс пчъагъэм нэмэ амылъэгъужь хъумэ, сакъыныгъэм уесэ. Ау джыдэдэм изэхашIэ зиушъомбгъугъэу хъурэр зэкIэ ылъэгъурэм фэдагъ.

IофшIэным пхъашэ ышIыгъэ IэгушъомкIэ нысэр фэсакъыпэзэ ышъхьашъо къытеIэбагъ.

... Хьадэгъу чъыем зэрэхэтэу инысэрэ пшъэшъэжъые нахьыжъымрэ унэм етIэф гуIэкIэ къызэращэфэрэр Чабэ ышIэщтыгъ...

Ыпкъышъол зэрэпсаоу, зы уз ымыгъэгумэкIэу, ау ынэхэм амылъэгъужьэу Чабэ илъэс пшIыкIуплIэ къыхьыгъ. Аужырэ илъэсиблым ылъэкъуитIу амыIэтыжь хъуи, пIэм къыхэнагъэу хэлъыгъ. Ишъхьэгъусэ япон заом зыщэфэхым илъэс тIокIырэ бгъурэм итыгъ: кIэлибгъурэ зы пшъашъэрэ къылъэхэнэгъагъ. Гъаблэм сабыитIур шIуихьи, нэбгыриблыр иамал къызэрихьэу ыпIугъ. Ау икIалэмэ анахь кIасэу, угу илъыр къышIэу, бзылъфыгъэм фэдэу гукIэгъушIылэу Юныс ары иIагъэр. Ащ инасыпынчъагъэ ыгъаезэ ынитIу амылъэгъужь хъугъэ...

Чабэ зыгорэ къызэрекIуалIэрэр зэхишIагъ, ынатIэ Iэ чъыIэхэмкIэ къытеIэбагъ. Ыкъо къышIэжьыгъ. Ау гъэшIэгъоныр, ыпашъхьэ итым щыгъынэу щыгъым фыригъунэу ылъэгъущтыгъ. «Сыда ар? ЛIэгъахэмэ шIэ?» Хьау, джыри ыпсэ ытыгъэп. Ар ышIэныр къин къызэрэщыхъущтыр ешIэ.

ПцашIом фэдэу онтэгъоу ыпкъышъол пIэм хэзыIулIэрэр къызэрэблагъэрэр Чабэ къышIагъ, ау апэрэм фэдэу къыкIэщтагъэп.

... Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые игъусэу чылэм апэ итэу хэбзакIэр зыгъэуцугъэмэ ыкъо ащыщыгъ. Ау «тыдэ укъикIи лажь?» аIо. Щэмыгъоу ригъэкIыгъэм Сыбыр хьапсыр къыкIэлъыкIуагъ... ащ ыуж дунэе заор... хэгъэгу зэхэкъутагъэм игъэуцужьын... Илъэс тIокIырэ плIырэ ыкъо ежагъ Чабэ. Илъфыгъэмэ сыд къызыраIуи афэгъэдэIуагъэп, унэ нэкIым изакъоу исэу и Юныс фэплъырэу щыIагъ. Чэщмычъые пчъагъэу пэкIэкIыгъэр щигъэгъупшэжьэу къыфэкIожьыгъ икIэлэ дэхэшхо. Ау бэрэ зэчыли ащыхъурэ-ащышIэрэр зэхешIэ, ау сабый цIыкIоу ыл зыфэузырэм екIолIапIэ къыфигъотырэп. «Я Алахь, мы цIыкIур узым IэкIэх! Мыхъунэу сшIагъи, сIуагъи апае зэрэсфэшъуашэу сэ сыгъэпщын, си Алахь, ау пшъэшъэжъыем темыгъаф».

Ыгу ыфызэу, къыхигъэкуукIэу, пIэм зыкъыридзыхыжьыным нэсэу, ыкIоцI псыжъо ракIагъэм фэдэу ристыкIэу Чабэ зыриутэкIыжьэу ригъэжьагъ. ЦIыфэу къечъэлIагъи, къынэсыгъи, зыубытыгъи апылъыгъэп. Зы нэбгыр ыгу зылъыхъущтыгъэр: инысэ кIэсэу къыздищэгъэ пшъэшъэжъыер ары. Унэм къыримыгъахьэу кIымэфэ чъыIэм щагум зэрэдигъэсыщтыгъэр, къэтэджымэ, бэщымкIэ риукIыхьэу, лъапцIэу ос чъыIэм зэрэхигъэлъадэщтыгъэр, унэ нэу ышъхьашъо теIаб. Умыщын.

Инысэ ынэгу фыжь зэIухыгъэ къэблэгъагъ, нэку-нэпс хъугъэ нэ нэгъуитIур хьалэлэу къыIуплъагъ, ышъхьэ къытеIэбагъ. Чабэ ытамэ мыжъо хьылъэ тезыжьыгъ пIонэу жьышхо къыщагъ. Нысэр къыкIэщтагъэу къызызэплъэкIым, ыгъэIасэу Бамбэт къыIуагъ:

— Зи хъугъэп, Сисас. УишIэн пшIэгъахэ, джы кIо, сабыймэ ахэхьажь.

...Пщэгъо нэгъыфым Чабэ къыуцухьагъэу, ыгу псынкIабзэ къэхъугъ. Дунай бырсырым зыщиухъумэу икIэлэ анахьыжъэу Албэч ыпашъхьэ къиуцуагъ, ау янэ къекIолIагъэп.

— А сикIэлэ дах, игъонэмыс гущэ ори ухъугъ. Заом дэтхъэнхэу хъугъэп, илъэсий нахь темышIагъэу шъуз къыщи сабыйхэр къафэхъугъэх. Юныс IофшIэн мыухыжьым хэтыгъ, янэ нахь пэIапчъэ хъугъэ. Пхъорэлъфхэр ыпсэ хэтIагъэхэу Чабэ шIу ылъэгъущтыгъэх, ау инысэ ыкъо зэрэтырихыгъэр фигъэгъун ылъэкIыгъэп.

Лыузэу ыпкъышъол рычъагъэм Чабэ къыдигъэоягъ. Къинэу инысэ ригъэщэчыгъэр зэхишIэу, щыным зэлъиубытыгъэм фэдэу ыпкъ зэлъыузыгъ, ау псынкIэу къытIупщыгъ: нысэ гукIэгъушIылэм зы мафи ыгу къебгъагъэп.

Чабэ иакъыл къызэкIожьым, унэм цIыфыбэ зэритыр къышIагъ. «ЛIэгъахэу къащэхъун фае? Адэ сыд пай зыми ымыгъаера?» Шэны зэрэфэхъугъэу, гукIэ лъыхъоу ригъэжьагъ. Хьау, мы къызэIукIагъэхэр ежь нахьэу зыгъэгумэкIыхэрэ щыI: пшъэшъэжъые нахьыкIэу мэзихым ихьэгъэ къодыем ышъхьагъ зэкIэри ит. Плъыр-стырым зэлъиубытыгъэу сабый цIыкIур машIом есты.

— Жъыгъом зыгорэ зыдехьыжьы, сабый къэхъугъахэр игъонэмыс хъупэна? — гъунэгъу ныор макIэу къыгос шъузым еIушъэшъагъ.

Ар къызэхихи ыгу къыдэкIыщтым фэдэу инысэ сабыим дэжькIэ зидзыгъ, ау чылэ шъузмэ ашIолIыкIэу къылъфыгъэм теIэбагъэп. ЗиIажи, хьаку лъапсэм Iууцожьыгъ.

ГъэшIэгъоны: зэкIэ унэм исымэ агу илъи, аIуи ашIи Чабэ ешIэ, ар имыкъоу щагуи чъыIэм ригъэлъызэ пшъэшъэжъыер дэи хъуи сымэджэщым зэрэчIэлъыгъэр, илэгъумэ адэмыхъужьэу еджапIэм къызэрэчIащыжьыгъэр… НэгъэупIэпIэгъум зэкIэри ахэр Чабэ ынэIу рычъагъэх. Сафиет цIыкIур нэку-нэпсэу ышыпхъу нахьыкIэ ыпашъхьэ исыгъ, загъорэ Чабэ иунапчъэ къеплъыщтыгъ. Сабыигум изэхэшIэ макIэ зэкIэми анахьэу зытещыныхьэщтыгъэр ныор къэтэджыжьэу джыри къырифэкIэу ригъэжьэжьыныр ары.

Нэфшъагъом адэжь ныом ышъхьэ къышIозыгъ, нэ кIосэгъитIум зыгорэ алъэгъурэм фэдэу зы чIыпIэ тегъэдыягъэхэу щылъыгъ. Чабэ изэхашIэ джыри чаныгъ, ау ащ ежь пылъыжьыгъэп. Тыгъуасэ къыщегъэжьагъэу къехъулIагъи пэкIэкIыгъи, дунэитIумэ азыфагу дилъэгъуагъи ягупшысэу щылъыгъ.

Унэкъощ лIыжъэу зэкIэри зыщыгугъырэ Бамбэт щысхэр къезэрэгъэплъыгъэх.

— Ныор гъэплIэжьыгъэн фае, Бамбэт,— фэмыщыIэу къыIуагъ Хьамидэ.

Бамбэт «хьау» къыригъэкIэу ышъхьэ ыгъэсысыгъ. ЕтIанэ щысхэр къыригъэкIынхэу пчъэмкIэ шъхьэ ышIыгъ. Нэбэ-набэу зэплъыжьыхэзэ зэкIэри къызэхэтэджагъ. Бамбэт икIи Чабэ инысэ къырищагъ.

— Джыдэдэм сымаджэм ощ нахь ищыкIагъэ щыIэп, Сисас, — Чабэ шъхьатехъор тырахыгъ. — Мыщ зи къыIорэп, ау зэкIэри зэхешIэ. Угу зэрэфэкъабзэр ышIэзгъэкIуагъэр икъун сIуи, ащ ушIосщи гъунэгъу кIэлэ шхьэпаем уIэкIэзгъэукIагъ.

— Хъун, тян, зымыухыжь, боу сэгушIожьы сэ арэущтэу зэрэхъугъэмкIэ. Моу мы гъунапкъэр зэрэзэпыпчэу ори къыбгурыIощт ар.

— Зыгорэм уегъэгумэкIы, сикIал...

— Дышъэу чIэстIэгъагъэм ишIуагъэ къышъокIыгъэп, тян...

— Боу бэрэ си Юныс есIуагъ, сфэгъэгумэкIыгъэп нахь.

ИкIалэ ышъхьэ дыригъэзэкIыгъ, Чабэ лыузым нэсэу зэхишIагъ ащ игукIае:

— А сикIал, ным илъфыгъэхэр зэкIэри изэфэд, ау Юныс нахь къин зылъэгъугъэ шъухэтэп...

— А дышъэр чIым зэрэхэлъэу лъыкIуати хымэлIым IэкIэхьагъ, ау къышъуитыжьыгъэп, ежьыми мафэ фэхъугъэп.

Чабэ ыкIышъоц къыгъэтэджэу ынэгу къыкIэуцуагъ яхэтэбгъу щыпсэурэ Хьанэхъу иунагъо зэрэпсаоу чэщым хьакумэшIо Iугъэсым зэрэритхьэлыхьагъэр.

Нэф къызэшъым унэр зэгъокI хъугъэ, пчэдыжьыпэ IофшIэнмэ цIыфмэ зафагъэзагъ. Чабэ чэм быу макъэхэмрэ щэлъэ зэутэкIымрэ зэхехы.

Инысэ мыжъо хьылъэу тыригъэуагъэр тIэкIу-тIэкIузэ къэзэрэугъоижьи, ытэмитIуи ыгуи рилъэшъохэу джыри къытегъолъхьажьыгъ.

Мы дунаир зыщигъэгъупшэнышъ, изэхашIи къызэтыригъэуцонышъ, зэ ынэ къыпэшIофэгъэгъэ адрэ дунай нэфым зигъэзэжьымэ нахьыбэ фэягъэп. Ос къесыгъакIэм фэдэу, пщэс фыжьым хэшIыкIыгъэ гъогум игъунапкъэ Iут, ау ащ ымыгъакIоу къызэкIикъудыежьэу джыри зы нэбгырэ мы дунаим къыщенэ. Сыхьат пчъагъэрэ зызэбэныжьым, ежь-ежьырэу кIочIэгъу зэрэзыфэмыхъужьыщтыр къыгурыIуи, унэм исыр гукIэ къылъыхъоу ежьагъ. Ыкъохэр зэготэу унэпчъэIум Iутых, бзылъфыгъэхэр ежь зэрылъ унэм къыпытым исых. Ау Бамбэт нэмыкI IэпыIэгъу къыфэхъун ахэтэп.

Ефэндэу къащагъэр зэпымыоу ясин къеджэ, ау Чабэ зы чIыпIэ имыкощыкIыгъахэу щыт. Юныс унэм къырищи Бамбэт мэкъэ гъэшъхъыгъэкIэ риIуагъ:

— Мыр тенэжьыгъ. Къинэу ыщэчырэм гъунэ иIэп, IэпыIэгъу ищыкIагъ.

— Сыда тиамалыр?

— Тыдэ щыIа Болэт? Сыда мыщ зыкIыщымытыр? Янэ иIоф зытетыр ышIэрэба?

Юныс ышъхьэ риуфэхыгъ. Ышнахьыжъ ищагу къызыфыдэмыхьэрэр ыушъэфэу макIэу къыупсэлъыгъ:

— Къэбар мыIу щыIэп. Чылэм щыхъурэр ышIэн сIуагъэ.

— Акъыл зимыIэм зыдэмышI. Джыдэдэм къягъащ.

Чабэ икъин ыкIэм зэрэфакIорэр къышIагъэу ыгу къэIэсагъ.

Юныс унашъхьэр ыгъэцэкIэжьызэ ощхышхо къежьи Чабэ зэгорэм инысэ нахьыжъ дэжь щыIэнэу хъугъагъэ. Ем уIумыкIагъэу шIур пшIэщтэп. Мафэрэ нысэр къылъимыхьэу, пчыхьэм Болэт къызыкIожьыкIэ шхын къыфычIыригъахьыщтыгъ. Чабэ ыкIышъоц къэтэджэу зиутIыIугъ ыкъо ичIэгъчIэлъхэр зэрэфызэблихъущтыгъэр ыгу къызэкIыжьым. ЫужыпкъэмБолэт дэмысэу инысэ кухъэреным къыригъэтIысхьи Юныс дэжь къыщэжьыгъагъ.

— Мы ныом мэу къыпыурэр джащ нахьыбэрэ сфэщэчыжьыщтэп, уни IапIи къытфигъэнэжьыгъэп, — ыIуи къаритыжьыгъ.

Ишъуз ышIагъэр шIоукIытагъоу Болэт ышнахьыкIэ дэжь къыдэхьажьыщтыгъэп.

Ыкъо къагъэси Чабэ ыдэжь къыращагъ. Ыгу зэрэфэмышIур къыхэщэу, ынэхэр римыгъэплъхэу Бамбэт къыIуагъ:

— Мыщ хьадэгъур къыштагъ, ау ыпсэ ытын ылъэкIырэп, зыфэгъази «укъысфэразэмэ сыпфэраз» Iуи щэ еIу. Болэт къыраIуагъэр ыгъэцэкIагъ. Сыхьат темышIагъэу Чабэ ыпсэ ытыгъ.

ЛЪЭГЪО НЭФ

АЩ ФЭДИ МЭХЪУ

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

Сыдэу адэ ІэнатІэр узышхуа!

Шыбэхъукъо Адамэрэ сэрырэ зы къуаджэ тыщыщ, тызэлэгъу, а зы классым тызэдисэу гурыт еджапІэр къызэдэтыухыгъ. Ныбджэгъушхо тызэфэхъугъ. Тызэрэмылъэгъоу чэщ-зымафэ зытешІэрэм тшІуабэщтыгъ. Тызэгуичын ылъэкІынэу къэмыхъущтэу, джащ фэдизкІэ тизэныбджэгъуныгъэ пытэу ары тикъуаджэ дэсхэм къазэрэщыхъущтыгъэр. Тэри джаущтэу тызэплъыжьыщтыгъ.

Адамэ инасып къыхьи университет къыухыгъ, къыгъэзэжьыгъэу кІэлэегъаджэу Іоф ышІэщтыгъ. Сэ зыми сычІэмыхьэшъугъэу къуаджэм сыкъыдэнэгъагъ. Ащ пае тизэныбджэгъуныгъэ зи къыщымыкІагъэу Адамэ къысщигъэхъущтыгъ.

Насып зиІэм тепхын плъэкІыщтэп. Джыри Адамэ инасып къыхьыгъ, илъэс зыщыплІэ нахьыбэрэ кІэлэегъаджэу Іоф ымышІагъэу Мыекъуапэ ащагъ, «Унэ Фыжьым» Іоф щишІэнэу ары. Ежь инасып къыхьыгъэми сшІэрэп, ятэшэу ІэнэтІэшхо иІэу Мыекъуапэ дэсым ихьатыркІэ ащ «чІэфагъэу» ары къуаджэм щаІорэр, ау хэт ыпкъ къикІыгъэми, сехъопсагъ. Ныбджэгъум шІу къыдэхъугъэмэ уимыгопэн плъэкІына, сыфэгушІуагъ:

— Адам, синыбджэгъужъ, ІэнэтІэшхо уиІэ зэрэхъугъэм пае сыпфэгушІо, уиІэнатІэкІэ джыри нахь лъагэу уаІэтынэу сыпфэлъаІо, ау ІэнатІэм удихьыхэу ппэ дэбгъэзыекъон, ныбджэгъукІэ сыкъимыдзэжьэу шэн къэпштэкъон.

— Ар къапІоу зэхэсэмыгъэх, синыбджэгъужъ, — етхыуагъ Адамэ. — Ныбджэгъуныгъэм ІэнатІэр сыдкІэ къыхэхьан?

Ау... емынэм ехь а «ау» мыгъор, ары зэкІэри къызэІэзыгъэхьажьырэр. Адамэ къуаджэм къызыкъекІокІэ ыпэ дигъэзыеу, садэжь къэкІоныр хэгъэкІи, урамым тыщызэІукІагъэми, сыготэу цІыфмэ къаригъэлъэгъуныр зэримыпэсыжьэу шэн къыштагъ. Ар лъэшэу сыгу хэкІыми, зэсІожьыщтыгъ: «Сыда Адамэ сыгу зыкІебгъэрэр? Тхьэр етагъ, еджагъ, гъэсагъэ, ІэнэтІэшхо иІ. Сэ сыхэт? Еджэгъэшхохэми ащымыщэу, колхозыр зызэбгырагъэзыжьым ІофшІэни ымыгъотэу къуаджэм къыдэнэгъэ кІэлэжъ!» Арэу щытми, Іоф сиІэу Мыекъуапэ сызэкІом, синыбджэгъу зэсымыгъэлъэгъоу сыкъыдэкІыжьыныр къезгъэкІугъэп.

Адамэ Іоф зыщишІэрэ «Унэ Фыжьым» учІэхьаныр ІэшІэхэу щымытэу къычІэкІыгъ, пропуск ищыкІэгъагъ. Ар къаІысхыгъ, ау кабинетэу зэрысым уихьаныри псынкІэгъуагъэп. Згъэныбджэгъоу ыдэжь занкІэу сычІэхьанэу сызежьэм, приемнэм ис бзылъфыгъэ ныбжьыкІэм сыкъызэтыригъэуцуагъ:

— Аукъодыеу Адам Хьамидовичым ыдэжь учІэхьанэу щытэп. Ухэта, тыдэ укъикІыра, сыда пцІэр, плъэкъуацІэр, лъэгъунэу дыуиІэр?

— Синыбджэгъу, — сІуагъэ, ау ащ къыубытыгъэп, сцІи, слъэкъуацІи, сыкъыздикІырэри къысигъэІуагъэх.

Бзылъфыгъэр Адамэ дэжь зычІэхьэм, бэрэ къычІэтыгъэп.

— Адам Хьамидовичым дэжь непэ учІэхьан плъэкІыщтэп, Іофхэр иІэх, неущ къакІо.

— Ы?! — зэхэсхыгъэр згъэшІагъоу, къысэсэмэркъэугъэу къысщыхъоу, тІэкІуи сшІошъ мыхъоу сыкъэгуІагъ. — СцІэрэ слъэкъуацІэрэ тэрэзэу емыІогъакъомэ?

— Хьау, есІуагъ, — ыІуагъ бзылъфыгъэм.

ЗыгорэкІэ къысэсэмэркъэугъэмэ, къычІэкІынышъ, къысэджэным сыщыгугъэу тІэкІурэ сыщытыгъ, ау Адамэ къызэмылъагъом, ыдэжь сызэрэчІимыгъэхьагъэр сшІошъхьакІоу зысыупэпцІи иприемнэ сыкъикІыжьыгъ.

Ащ ыуж Адамэ къуаджэм къэкІуагъэкІи зыфезгъэхьыжьыщтыгъэп, ежьыри садэжь къакІощтыгъэп.

Илъэсхэр кІуагъэх. Джыри Іоф сиІэу Мыекъуапэ сыкІуагъэу Адамэ урамым сыщыІукІагъ.

— О, тикъоджэгъур, синыбджэгъужъ, сыдэу дэгъоу тызэІукІагъа! — къысфэчэфэу къыспэгъокІыгъ, ІаплІи къысищэкІыгъ. — БэшІагъэ, ситхьамыкІэжъ, узысымылъэгъугъэр, боу сыбгъэгушІуагъ!

ЗыкъызэрэсфишІырэр зыфэсхьын сымышІэу, зэхэсхыгъэр згъэшІагъоу Адамэ сеплъыгъ.

— Адам Хьамидович, — ыдэжь сызэкІом сызэрэчІимыгъэхьэгъагъэр ыгу къэзгъэкІыжьын гухэлъ сиІэу иприемнэ бзылъфыгъэ ныбжьыкІэм къыІоу зэхэсхыгъагъэм тетэу седжагъ, — Іофэп ныбджэгъу зэрэуиІэр къэпшІэжьыгъэмэ.

— СыдкІэ ищыкІагъ сцІэ сятэ ыцІэ пыгъэщагъэу укъысэджэнэу? — ыдагъэп Адамэ. — Адыгэхэм ащ фэдэ шэн яІэп, тызэныбджэгъу хьаулыя, ситхьамыкІэжъ, сцІэ къодыекІэ къысадж. Мыдэ некІо тадэжь, Зурет уилъэгъумэ лъэшэу гушІощт, граммишъэ гори зэдэтІэтын. Тыгу къэдгъэкІыжьын икъуни щыІ.

— Хьау, Адам Хьамидович, угу хэмыгъэкІ, сыкъеблэгъэн слъэкІыщтэп, Іофхэр сиІэх, — сІуи сыкъыІэкІэкІыжьыгъ, ау мызэгъогум зыкъызэрэсфишІыгъэм есІолІэн сымышІэу сыхэтыгъ.

Нэужым сшІэжьыгъэ Адам Хьамидовичыр иІэнатІэ къызэрэІуагъэкІыгъэр.

Шъхьашытхъужь

Иныбджэгъухэм ашІэ хъужьыгъэу ШъуашІэкъо Азэмэт зыщытхъужьыныр икІэсагъ. ІэнэтІэ фалІэзи къыхьыщтыгъ.

ЗишІуагъэ анахьэу къэкІуагъэр къэшІэгъуаеу Мыекъуапэ ІэнатІэ къыщыратыгъ. Къуаджэм къызэкІожьым, ишэн дихьыхи, Азэмэт къэбар ыгъэІугъ ІэнэтІэшхо къыратыгъэу, министерствэм Іоф щишІэщтэу.

Казбек Мыекъуапэ кІуагъэу, иІофхэр зэпымыфэхэ зэхъум, икъоджэгъу ныбджэгъур министерствэм зэрэчІэсыр ыгу къэкІыжьыгъ, зыгорэкІэ ишІуагъэ къекІыным щыгугъэу зыІуигъэкІэнэу тыриубытагъ, ау ащ дэжь учІэхьаныр мыІэшІэхэу къычІэкІыгъ. «Унэ Фыжьым» чІэхьанэу зежьэм, милиционерэу пчъэІум Іутым къыгъэуцугъ.

— Пропуск.

Зыдэжь кІощтыр зэрикъоджэгъур, зэриныбджэгъур риІуагъ, ау ащи ишІуагъэ къэкІуагъэп. Пропуск къызыІихыщтым Казбек зыкІэупчІэм, «Унэ Фыжьым» пэблэгъэ дэдэу къычІэкІыгъ. Ар ыІигъэу къыгъэзэжьыгъ, ары шъхьаем, ышІэрэп иныбджэгъу Іоф зыщишІэрэ министерствэри, кабинетэу зэрысыри.

— ШъуашІэкъо Азэмэт сыдэущтэу къэзгъотыщта? — еупчІыгъ милиционерым.

ЫмышІэу зеІом, ыгъэшІэгъуагъ: «Ащ фэдэ хъун ылъэкІына, ІэнэтІэшхо зиІэу министерствэм чІэсыр милиционерым ымышІэу?!»

Казбек кІэупчІэзэ къыгъотыгъ Азэмэт зэрыс кабинетыр. Зэрыхьагъэм стол зэпэзырызхэм акІэрысхэу нэбгыритІу чІэсыгъ, стол нэкІ горэ къогъум къотыгъ. Азэмэт ылъэгъугъэпти, кІэупчІагъ. ЧІэкІыгъэгоу къыраІуагъ. Ежь къызэрэщыхъугъэр нэбгыритІоу кабинетым исхэр Азэмэт фэІорышІэрэ иІофшІэгъухэу ары. Икабинет къырагъэлъэгъунэу зареІом, кІэлэ мытІыр ІупшІэшхор ІущхыпцІыкІи стол нэкІэу къогъум къотым фишІыгъ. ЫІон ымышІэу Казбек шІуигъэнагъ. Азэмэт къуаджэм къэбарэу щигъэІугъэр министерствэм ІэнэтІэшхо къыщыратыгъэу ары. ІэнэтІэшхо иІэмэ, кабинет шъхьаф исын фаеба?! Зи къыгурымыІоу Казбек джыри Азэмэт ыцІэрэ ятацІэрэ кІигъэтхъэу къыІуи, икабинет кІэупчІагъ. КІэлэ ІупшІэшхом а стол дэдэм джыри Іапэ фишІыгъ.

ЖЭНЭ Къырымыз

ЩЫТХЪУ ЛЫЕР ДЕЛАГЪ

Тизыкъуаджэ шІукІаеу Іоф ышІэу
Хэтыгъ. Ау къызыхэкІыгъэр амышІэу,
Мыхъэр ыгъэхъагъ аІуи агъэІугъ,
Джаущтэу щытхъу лыер гъусэ фэхъугъ.
ЗэІукІэ шІыгъом апэу къагъэсы,
ЦІыфымэ къахаплъэу апэкІэ щэсы,
ХьакІапІэ ащэшъ чІыпІэшІу къыраты,
КъыдекІокІыхэу ыІапи къаубыты.
Тизыкъуаджэ щытхъур икІасэти,

АщыкІи гумэхэ хьазырти,
ЗышІошІыжьи, ышъхьэ къышІоунэзагъ,
Сэлам ымыхыжьэу шэнэу къыштагъ.
— Ныбджэгъу-шъэогъумэ санахьы лІыІу,
СынасыпышІошъ сэ сыцІэрыІу...
Зыфегъэуцужьы щымыІэ хабзэ:
Фаемэ пэсэ дэдэу мэкІожьы,
Утэрэзэп раІомэ мэгубжы.
— Сэ непэ шъхьае зэІукІэм сэкІо,

Неущы хьакІэхэр къысфэкІо, —
ЫІозэ жьау чІэгъым зычІедзэ,
ІофшІэныр иныбэузэу,
Зыпарэми ыІэ емыкІужьэу,
Тизыкъуаджэ хъугъэ Іэджэ-быджэ.
Цыфым лыягъэу узыщытхъукІэ,
Дихьыхымэ къехъулІэрэр гухэкІы.
ПшІэны фаеба цІыфым ифедэ,
УбыкІаий щытхъукІаий зэфэдэ.

Я 6 — 8-рэ нэкІубгъохэр зыгъэхьазырыгъэр МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ЩЫIАКIЭР АФАГЪЭПСЫНКIЭ

ДЖЫРЭ лъэхъаным газыр унэгъо хъызмэтым анахь игъэкIотыгъэу щагъэфедэрэ гъэстыныпхъэу хъугъэ. Гъэстыныпхъэ анахь къэбзэ дэдэми ар ащыщ. ЧIыопсым ыкIи псым фэдэу щыт газыр Урысыем ичIычIэгъ бэдэдэу чIэт. Псым фэдэу щыт газыр хъызмэтым зэрэщагъэфедэрэм техникэ прогрессым хэхъоныгъэшхо регъэшIы, IофшIэным зыкъырегъэIэты ыкIи мылъкур кIарегъэугъуае.

— Красногвардейскэ районыр газификацие шIыгъэныр егъэжьагъэ зэрэхъугъэр, — къытфеIуатэ ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгазым» ипащэу Чэтэо Ахьмэд, — 1961-рэ илъэсым цIыфхэр зыщыпсэурэ унэхэм газ баллонхэр арагъэуцохэу заублэр ары. Апэу ахэр селоу Красногвардейскэм, къуаджэхэу Адэмыерэ Хьатикъуаерэ ащыпсэухэрэм яунэхэм арагъэуцогъагъэх. Газэу агъэфедэрэр илъэс къэси нахьыбэ хъущтыгъ, сыда пIомэ цIыфхэм къагурыIоу рагъэжьэгъагъ ар зэрэIэрыфэгъур, ящыIэкIэ-псэукIэ нахь псынкIэ къызэришIырэр. Джащ пае райисполкомым «О плане газификации района» зыфиIорэ унашъор ыштэгъагъ.

Ащ тегъэпсыкIыгъэу газыр зэратырагощэрэ станцием игъэпсын къуаджэу Хьатикъуае ыкIи ГРС-м щегъэжьагъэу консервышI заводым нэсэу, давлениешхо зиIэ газыр чIычIэгъымкIэ зэраIакIагъэхьащт газрыкIуапIэу метрэ 1300-рэ зикIыхьагъэм игъэпсын рагъэжьэ. А псэуалъэхэм яшIын пылъыгъэр трестэу «Юггазстроим» и МССМУ ибригадэу прорабэу Я. Гончаренкэр зипэщагъэр ары. IофшIэныр зэрагъэцакIэрэм лъыплъэщтыгъ а лъэхъаным консервышI заводым иинженер шъхьаIэу Iоф зышIэщтыгъэ М. Земляковыр.

— КонсервышI заводым иIофышIэхэм гъэстыныпхъэ шхъуантIэм шIогъэшхоу пылъым зэрифэшъуашэу уасэ фашIыгъ, — еIо Ахьмэд. — Ар зыхъугъагъэр 1965-рэ илъэсым ибэдзэогъу маз ары. КонсервышI заводыр газификацие зэрашIыгъэр ары Красногвардейскэ районыр чIыопс газрыкIопIэ амалымкIэ зэтегъэпсыхьэгъэным ипэублэу щытыр. Мы IофшIэныр зэрэлъагъэкIуатэрэм дакIоу баллонхэмкIэ цIыфхэм газыр аIэкIэгъэхьэгъэныр зэпагъэущтыгъэп. Сетевой газым зырагъэушъомбгъущтыгъэми, ар унэгъо пстэуми алъыгъэIэсыгъэным охътабэ зэрищыкIагъэм ар епхыгъагъ.

Трестэу «Адыгоблгазым» 1966-рэ илъэсым имэзэе мазэ и 4-м унашъоу ышIыгъэмкIэ, Красногвардейскэ газ участкэмкIэ апэрэ мастерэу агъэнэфэгъагъэр Ю. Косяк ары. IофшIэныр зырагъэжьэм, ар япащэу участкэм Iоф щызышIэщтыгъэр рабочэ-слесарь нэбгырищ ныIэп.

ЦIыф псэупIэхэр зэзыпхырэ газрыкIуапIэу ГРС-м щегъэжьагъэу селоу Красногвардейскэм нэсэу метрэ 5200-рэ зикIыхьагъэм ыкIи газыр зэратырагощэрэ пунктым ягъэпсын 1968-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ рагъэжьэгъагъ.

«Адыгоблгазым» иинженер шъхьаIэу А. Соловьевыр, эксплуатацием фэгъэзэгъэ мастерэу Ю. Косяк, райисполкомым итхьаматэ игуадзэу Н. Кленовыр, ГПУ-1-м ипащэ игуадзэу В. Горковоир, СУ-2-м ипащэу П. Беляковыр зыхахьэщтыгъэхэ комиссием 1968-рэ илъэсым ГРП-мрэ газыр зэратырагощэрэ газрыкIуапIэхэмрэ балансым хагъэуцуагъэх ыкIи трестэу «Адыгоблгазым», нэмыкIэу къэпIон хъумэ, Красногвардейскэ участкэу Ю. Косяк зипащэм, зэригъэзекIонхэу фигъэзагъэх.

ХэгъэунэфыкIыгъэн фае 1969 — 1970-рэ илъэсхэм газрыкIуапIэхэм ягъэпсын селоу Красногвардейскэм игъэкIотыгъэу, псынкIэу зэрэщырагъэкIокIыщтыгъэр. Урамхэу Чапаевым, Щорс, Фрунзэм, Лениным, Новэм, Кооперативнэм, пер. Глухоим, Первомайскэм, Октябрэм ия 5-рэ илъэс ыцIэкIэ зэджагъэхэм газрыкIуапIэхэр ащагъэпсыгъэх. Гурыт еджапIэу N 1-м, райисполкомым ыкIи КПСС-м и РК зычIэтыгъэ унэхэм якотельнэхэр, джащ фэдэу автотранспортнэ предприятиер газификацие ашIыгъэх. А уахътэм цIыфхэм яунэе унэхэр ары газыр зэращалIэщтыгъэр. Природнэ газыр гъэфедэгъэныр Iэрыфэгъоу, унэгъо хъызмэтым изехьан къыгъэпсынкIэу зэрэщытым апэу ифэшъошэ уасэ фэзышIыгъэхэр урамхэу Чапаевымрэ Новэмрэ ащыпсэурэ цIыфхэр арых. А илъэситIум къыкIоцI унэгъо 80 фэдизмэ газыр афыращагъ.

1971-рэ илъэсым колхозэу «Родина» зыфиIощтыгъэм ичырбыщгъэжъэ завод екIоу гурыт давление зиIэ газыр зэратырагощэрэ газрыкIуапIэу километритIу зикIыхьагъэр агъэпсыгъ.

Уахътэ тешIэ къэси газыр нахь игъэкIотыгъэу районым щыпсэурэ цIыфхэм ящыIакIэ къыхахьэщтыгъ. Ащ ишIуагъэкIэ псым фэдэ газыр унагъо пэпчъ пIоми хъунэу непэ ыгъэфедэ хъугъэ. Инэу зишIуагъэ къэкIуагъэр колхозхэм газым игъэфедэн пылъыщт IофшIапIэхэр зэращызэхащэгъагъэхэр ары. Сыда пIомэ джы гъэстыныпхъэ шхъуантIэр зэпыу имыIэу районым щыпсэухэрэм агъэфедэу щытынымкIэ ищыкIэгъэ амалхэр зэкIэ ахэм къатыщтыгъ.

1975-рэ илъэсым икIэухым къуаджэу Адэмые нэсэу давление ин зиIэ газыр зэрафатIупщыщт чIычIэгъ газрыкIуапIэм игъэпсын рагъэжьэгъагъ. РайонымкIэ чIыопс газыр зыщагъэфедэрэ ящэнэрэ цIыф псэупIэу а къуаджэр щытыгъ. ГазрыкIуапIэм икIыхьагъэ метрэ 14065-рэ хъущтыгъэ. Ар зыгъэпсыщтыгъэр ПЭУ-у «Облгазым» и Темыр-Кавказ участкэу прорабэу Е. Полянкскэр зипэщагъэр ары. Къуаджэу Адэмые екIурэ газрыкIуапIэр зэрагъэпсырэм дакIоу кIэлэцIыкIу сэкъатхэр зыщаIыгъ Унэм екIурэ газрыкIуапIэмрэ котельнэр газификацие шIыгъэнымрэ дагъэцакIэщтыгъэх. 1976-рэ илъэсым мэлылъфэгъу мазэм и 1-м котельнэм изэтегъэпсыхьан аухи, ащ Iоф ышIэу ригъэжьагъ. Ау цIыфхэр зыщыпсэурэ унэхэм гъэстыныпхъэ шхъуантIэр ащагъэфедэу зырагъэжьагъэр 1984-рэ илъэсым ипэублэр ары ныIэп. Апэрэу газыр зэращэлIагъэхэр къуаджэу Адэмые иурамэу Шоссейнэм тет унэ 12-р ары. Мыщ пыдзагъэу къэтIон 1977-рэ илъэсым къуаджэм игурыт еджапIэу N 3-м икотельнакIэ газкIэ агъэплъынэу зэрашIыгъагъэр. Нэужым къуаджэм иурамхэм газыр аращэныр лъагъэкIотагъ ыкIи 1998-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м ехъулIэу къуаджэм дэт унэхэм япроцент 97-м ар аIэкIагъэхьэгъагъ. Мыщ дэжьым къыщыхэдгъэщын псым фэдэу щыт газыр процент 16-мэ агъэфедэщтыгъэмэ, чIыопс газыр зэкIолIэрэ унагъохэр процент 81-м зэрэнэсыгъагъэр.

Ащ Iофыр къыщызэтеуцуагъэп. 1992-рэ илъэсым гъомылэпхъэшI комбинатэу «Красногвардейский» зыфиIорэм (джы АО-у «Юр-Ан») сетевой газымкIэ Iоф ышIэу регъажьэ. Мы объектым хахьэхэу атIупщыгъагъэх газыр зэратырагощэрэ пунктыр, котельнэр, давление гурыт ыкIи макIэ зиIэ газрыкIуапIэхэу километри 2,2-рэ хъухэрэр.

1996-рэ илъэсым районым ит къуаджэу Джамбэчые щыпсэухэрэм чIыопс газыр аIэкIагъэхьагъ. Ащ бэрэ ежэгъэ къоджэдэсхэмкIэ мы Iофтхьабзэр хъугъэ-шIэгъэ гушIогъошхоу щытыгъ. Проектыр институтэу «Краснодаргражданпроект» зыфиIорэм 1988-рэ илъэсым ыгъэцэкIагъ, ащ дакIоу ПУРГ-мрэ техническэ кабинетымрэ дигъэпсыгъэх.

— Гъэпсын IофшIэнхэр 1990-рэ илъэсым рагъэжьэгъагъэх, — еIо Ахьмэд, — зэкIэмкIи илъэси 6 ыукъудыигъ. ГазрыкIуапIэм ичIэлъхьан зыгъэцэкIагъэр ТОО-у «Южгазстроим» ибригадэу В. Андреевыр зипащэр ары. Адыгэ Республикэм иапэрэ Президентыгъэу Джарымэ Аслъан хэлажьэзэ, 1996-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ апэрэ газ машIор къуаджэу Джамбэчые щыкIагъэнагъ. ЦIыф псэупIэхэр зэзыпхыхэрэ газрыкIуапIэу давление иным тегъэпсыкIыгъэу метрэ 800 зикIыхьагъэр газыр зэратырагощэрэ газрыкIуапIэу метрэ 1500-рэ зикIыхьагъэр, джащ фэдэу ПУРГ-р, ифэшъуашэм диштэрэ техническэ кабинет агъэпсыгъэх ыкIи Iоф ашIэу атIупщыгъэх.

Джащ фэдэу къутырэу Саратовскэм цIыф псэупIэхэр зэзыпхырэ ыкIи газыр зэратырагощэрэ газрыкIуапIэм игъэпсын щаухы. Ащ ишIуагъэкIэ къуаджэу Улапэ, селохэу Садовэм, Белэм газыр аращэлIагъ.

Районыр газификацие зэрашIыгъэм тыкъытегущыIэ зыхъукIэ, мы отраслэм зыгу етыгъэу Iоф щызышIагъэхэм ягугъу къэтшIынэу атефэ. Къуаджэхэу Джамбэчыерэ Улапэрэ ГБУ-м игаз хъызмэт илъэс пчъагъэм зэпымыоу пэщэныгъэ дызезыхьэгъэ Хъунэго Ахьмэд ахэм зыкIэ ащыщ. Ар нэужым, 1996-рэ илъэсым, Джамбэчые чIыопс газыр къызыращалIэм, операторэу ГРС-м Iоф щишIэнэу Iухьэгъагъ.

ЫпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, Красногвардейскэ участкэм имастер шъхьаIэу Ю. Косяк пэщэныгъэ дызэрихьэзэ, С. Силаевым 1972-рэ илъэсым Iоф ышIэу ригъэжьагъ, 1976-рэ илъэсым а участкэм ежь пащэ фашIыгъ. Участкэм иапэрэ слесарьхэм ащыщыгъэх Н. Калюжнэмрэ В. Буданцевымрэ. 1973-рэ илъэсым В. Горяноир ГБУ-м ислесарэу аштэгъагъ, джы къызынэсыгъэми ащ ипшъэрылъхэр дэгъоу егъэцакIэх.

Газ хъызмэтым илъэс пчъагъэрэ Iоф щашIагъ хьатикъоее участкэм ислесарэу И. Жуковым, къуаджэу Адэмыерэ къутырэу Чумаковымрэ я ГБУ ислесарэу В. Юрченкэмрэ Красногвардейскэ участкэм ислесарэу Б. Павленкэмрэ, В. Назаренкэм илъэс 17-м ехъу райгазым Iоф щишIагъ. 1977-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу ащ документхэм Iоф адишIэщтыгъ, инструктажхэр зэхищэщтыгъэх, пшъэрылъэу иIэхэм афэшъхьаф Iофыгъуаби зэшIуихыщтыгъ, щытхъу хэлъэу ыгъэцакIэщтыгъ.

ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгазым» идиректорэу Чэтэо Ахьмэд тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, 1975-рэ илъэсым райгазым иIофышIэ коллектив зэкIэмкIи зэрэхъущтыгъэр нэбгырэ 12. Нэужым, 1982-рэ илъэсым, райгазым пэщэныгъэ дызэрихьанэу А. Синпольскэм ыпшъэ зыралъхьагъэм ехъулIэу IофышIэхэм япчъагъэ нэбгырэ 25-м нэсыгъ. Мы уахътэм ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгазым» рабочэ ыкIи къулыкъушIэ нэбгырэ 62-рэ щэлажьэ.

1989-рэ илъэсым Адыгэ хэку исполкомым ыштэгъэ унашъоу «О создании производственного проектно-строительного треста «Адыгоблгаз» зыфиIорэм тегъэпсыкIыгъэу ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгаз» зыфиIорэм 1990-рэ илъэсым ищылэ мазэ къыщегъэжьагъэу ежь иунэе баланс иIэу ашIыгъагъ. Ащыгъум ПЭУ-м ипащэу агъэнэфэгъагъэр непэ къызынэсыгъэми а IэнатIэр зыгъэцэкIэрэ Чэтэо Ахьмэд ары.

Апэрэ участкэр урамэу Первомайскэм тет унэ цIыкIум чIэтыгъ. Ащ нэужым еджэпIэ-интернатыр зычIэтыгъэ унэр къаратыгъагъ. Коллективым ыкIуачIэкIэ жъы хъугъэ унэхэр зэтырагъэпсыхьажьыгъагъэх, ащ къыщымыуцухэу гаражхэр, мастерскойхэр ыкIи ящыкIэгъэ фэшъхьаф псэуалъэхэр ашIыгъэх. 1983-рэ илъэсым райгазыр урамэу Мирым, Новэ-Сокольскэ ублэпIэ еджапIэр зычIэтыгъэ унэу тетым чIагъэхьэгъагъ. Нэужым, 1998-рэ илъэсым, ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгазым» ренэу Iоф щишIэнэу РСУ-р зычIэтыгъэ унэу урамэу Первомайскэм тетыр къыратыгъ. АООТ-у «Адыггазым» и Генеральнэ директорэу С. Самониныр ары ащкIэ къадеIагъэр. ЗэрищыкIагъэм тетэу унэри, щагури зэтырагъэпсыхьажьхи, IофшIапIэм икъулыкъу пстэумэ апае мастерскойхэр, гаражхэр, аварийнэ-диспетчер къулыкъум пае нахь чыжьэу Iудзыгъэу щыт унэ шъхьафыр, «Газ-сервис» зыфиIорэ тучан, псым фэдэ газыр зэрыт баллонхэр зыщаIыгъырэ склад яIэхэ хъугъэ. АщкIэ анахь шIушIагъэ зиIэу щытыр, ыгурэ-ыпсэрэ зиIофшIэн хэзылъхьэзэ Iоф зышIэрэ пащэу Чэтэо Ахьмэд ары.

ПЭУ-у «Красногвардейскэ райгазым» мы аужырэ илъэсым техническэу зифэIо-фашIэхэр зэшIуиххэу къыфэгъэзагъэхэр газрыкIуапIэхэу километрэ 389,19-рэ, чIыопс газыр зэщэлIэгъэ унэгъо 6788-рэ, псым фэдэ газкIэ зэтегъэпсыхьэгъэ унэ 679-рэ, газыр зыщагъэфедэрэ цIыф псэупIэхэу 20 фэдиз. Мыхэм афэшъхьафэуи промышленнэ предприятие 11-мэ коммунальнэ-бытовой ыкIи общественнэ объекти 124-м джы газыр аIэкIахьэ ыкIи пстэуми зэрифэшъуашэу ар ренэу агъэфедэу щытынымкIэ «Красногвардейскэ райгазым» щылажьэхэрэм зэкIэ афэлъэкIыщтыр ашIэ.

ШАКIО Мир.

Сурэтым итыр: **Чэтэо Ахьмэд.**

КIэлэегъэджэ колледжыр илъэс 85-рэ хъугъэ

ЕДЖАПIЭР — ЯГУКЪЭКIЫЖЬ ЛЪАПI

Адыгэ кIэлэегъэджэ колледжэу Андырхъое Хъусенэ ыцIэ зыхьырэр къызызэIуахыгъэр илъэс 85-рэ хъугъэ. Илъэс зэфэшъхьафхэм еджапIэр къэзыухыгъэхэр, студентхэр къырагъэблагъэхи, юбилеир игъэкIотыгъэу хагъэунэфыкIыгъ.

НэгушIох, гущыIэ фабэхэр зэраIох. ЗэщыгъупшэжьыгъагъэхэрИ зэIукIагъэхэшъ, илъэс чыжьэхэм гукIэ зафагъэзэжьы. Шъхьэлэхъо Абу, Тхьаркъохъо Юныс, Бузэрэ Кимэ, Шъэожъ Розэ, Жэнэ Нэфсэт, Бэджэнэ Мутарэ, Мамыекъо Кимэ, нэмыкI цIыф цIэрыIохэм тахэдаIошъ, къаIотэрэ къэбархэр тхылъ пчъагъэ зэрэхъущтыр къыдгурэIо.

АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкэр, Парламентым и Комитет итхьаматэу УдыкIэко Юрэ, АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэу Беданыкъо Рэмэзанэ, кIэлэегъэджэ колледжым идиректорэу Ацумыжъ Казбек, нэмыкIхэри апэрэ тIысыпIэхэм ащытэлъэгъух. Юбилеим пае къафэгушIонхэу къэкIуагъэх кIэлэегъэджэ колледжыр къэзыухыгъэу, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьаIэу Дэрбэ Тимур, АР-м ныбжьыкIэ Iофхэмкiэ и Комитет итхьаматэу Къэрэтэбэнэ Мыхьамодэ, шIэныгъэлэжьэу КIыргъ Асхьад, республикэ спорт еджапIэм идиректорэу ХьакIэмызэ Аслъан, тхакIоу Енэмыкъо Мэулид, бизнесым пылъ Чэтэо Ибрахьимэ, бзэхэр зыщызэрагъэшIэрэ Гупчэу «Активым» идиректор шъхьаIэу Едыдж Мэмэт, нэмыкIхэри.

Хорым хэт студентхэм орэдхэр къаIуагъэх, къэшъокIо ансамблэм адыгэ къашъохэр къыгъэлэгъуагъэх. КIэлэегъэджэ колледжым идиректорэу Ацумыжъ Казбек лъэшэу зэрэгумэкIырэр къыхэщэу пчэгум къызэхьэм, ащ фэдиз цIыф еджагъэмэ, гъэсагъэмэ апашъхьэ къызэриуцуагъэр насыпыгъэкIэ зыфилъэгъужьыгъ. Лъытэныгъэ ин афишIыгъ. ЩыIэныгъэм игъогу тыращагъэхэм колледжым ыцIэ зэрагъэлъапIэрэр, щытхъу къызэрэфахьырэр къыIуагъ.

Юбилей зэхахьэр гум къинэжьынэу, пIуныгъэмкIэ шIуагъэ къытэу кIуагъэ.

Театрэм и Дунэе маф

ЗЭФЭГУШIОЖЬХЭЗЭ, ЯМЭФЭКI ЗЭДАГОЩЫ

Театрэм и Дунэе мафэ фэгъэхьыгъэ зэхахьэу тыгъуасэ тызыхэлэжьагъэр Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэ гъэшIэгъонэу щыкIуагъ. Сэмэркъэур зикIасэхэм къэшIыгъохэр нахь яхьылIагъэхэу плъытэщтми, жанрэу комедиер зэрагъэфедагъэм ишIуагъэкIэ, артистхэр зэфэгушIожьыгъэх, щыIэныгъэм халъэгъорэ хъугъэ-шIагъэхэр зэфахьысыжьыгъэх. Хэгъэгу зэфэшъхьафхэм спектаклэхэр къазэрэщагъэлъагъорэр къаIотагъ.

Урысые Федерацием инароднэ артистэу, АР-м и Лъэпкъ театрэ ирежиссер шъхьаIэу Кукэнэ Муратрэ Адыгеим итеатрэхэм яIофышIэмэ я Союз итхьаматэу, УФ-м изаслуженнэ артистэу, АР-м инароднэ артистэу Зыхьэ Заурбыйрэ пэублэ гущыIэкIэ зэIукIэр къызэIуахыгъ, театрэмрэ щыIэныгъэмрэ зэрэзэпхыгъэхэр къаIотагъ.

— АР-м и Лъэпкъ театр, республикэм и Урыс театр, камернэ музыкальнэ театрэу Хьанэхъу Адамэ ыцIэ зыхьырэр, «Нысхъапэхэм ятеатр» зыфиIоу филармонием Iоф щызышIэрэр — ахэр арых тинепэрэ зэхахьэ хэлажьэхэрэр, — къыIуагъ Кукэнэ Муратэ. — Ары шъхьае, театрэм иветеранхэр къытэдэIу ашIоигъоу къэкIуагъэхэшъ, тикъэшIынхэм зядгъэушъомбгъущт.

АР-м итеатрэхэм яветеранэу ШъхьэкIумыдэ Нурыет, АР-м культурэмкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Анфиса Васильевар, республикэм и Лъэпкъ театрэ идиректорэу Зыхьэ Мэлайчэт, АР-м изаслуженнэ артистэу Сихьу Станислав, нэмыкIхэри сценэм къытехьэхэ, театрэхэм яIофышIэхэм къафэгушIохэ ашIоигъоу тарихьылIагъ.

ШъхьэкIумыдэ Нурыет ищыIэныгъэ театрэм зэрэрипхыгъэр, иныбжьыкIэгъур, Москва зэрэщеджагъэр, Хэгъэгу зэошхом илъэхьан мэшIо лыгъэу къызэринэкIыгъэр, театрэр цIыфмэ зэрафэлажьэрэр ынэгу кIэтхэу къытщыхъугъ. Артисткэр хэщэтыкIызэ, искусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжэу У. Тхьабысимым ыцIэ зыхьырэм истудентхэм ятеатрализованнэ къэшIыгъохэм яплъыгъ.

Ары. ЩыIэныгъэр лъэкIуатэ, театрэм иамалхэм ахэхъо, ныбжьыкIэхэм апэрэ уплъэкIунхэр сценэм щакIух. Пэрэныкъо Чэтиб, Устэкъо Мыхъутар, ТхьакIущынэ Налбый, Кушъу Светлан, Уарпэкъо Аслъан, Шъхьаплъэкъо Къэсэй, Хьакъуй Аслъан, Гъонэжъыкъо Асыет, Къэбыхьэ Анзор, Батыжъ Фатимэ, Пратэкъо Адамэ, Жъудэ Аскэрбый, Нэхэе Мэрджанэт, Болэкъо Артур, Мурэтэ Рустам, нэмыкIхэри тэлъэгъух. Театрэм зэфищагъэхэу, сэнэхьатэу къыхахыгъэм зэрэрылажьэхэрэр къызэфаIуатэ. УядэIу зыхъукIэ, дунэе кризисым, гумэкIыгъохэм зэратемыгущыIэхэрэм уегъэгушIо.

— Артистым ыгу ихъыкIырэр цIыфмэ аримыгъэшIэныр нахьышIу, — къеIуатэ Зыхьэ Заурбый. — Сценэм узытехьэкIэ, къыодэIу зышIоигъоу театрэм къэкIуагъэмэ энергетикэу пхэлъымкIэ уалъыIэсын, ащ ори къыпфигъэзэжьын фае. IофшIэным иветеранхэри, ныбжь зэфэшъхьаф зиIэхэри тикъэшIыгъохэм зэрахэлажьэхэрэр дэгъу.

Камернэ музыкальнэ театрэм ихудожественнэ пащэу, УФ-м искусствэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэшхоу Сулейманов Юныс пчэгум къызехьэм, къэзымышIэжьыгъэхэри къытхэкIыгъэх. Пачъыхьэм ишъуашэ щыгъэу театрализованнэ къэшIыгъом Ю. Сулеймановыр хэлэжьагъ, Iоф зыдишIэрэ артистхэм пачъыхьэм ироль къадишIыгъ.

Узэхэхьан, ор-орэу мэфэкI зыфэпшIыжьынышъ, узэрэгъэщхын, зыбгъэпсэфын, гухахъо зэбгъэгъотын олъэкIмэ — ари дэгъу. Адыгеим итеатрэхэм яIофышIэхэм республикэм культурэмкIэ и Министерствэрэ профсоюзхэм япащэхэмрэ къафэгушIуагъэх, ежьхэри зыфэгушIожьыгъэх.

Успенскэ районым зэкIохэм

Успенскэ районым АР-м культурэмкIэ и Мафэхэу щыкIуагъэхэм театрэхэм яIофышIэхэр ахэлэжьагъэх. Теуцожь районым иадминистрацие культурэмкIэ игъэIорышIапIэ ипащэу НапцIэкъо Руслъан тыщигъэгъозагъ Гъобэкъуае культурэмкIэ и Унэ ихудожественнэ куп хэтхэм театрализованнэ къэшIыгъохэр къызэрашIыгъэхэм. Кощхьэблэ районымкIэ Фэдз щыщхэм «Цыдж шIыхьафыр» къагъэлъэгъуагъ.

АР-м и Лъэпкъ театрэ спектаклэу «Шъузабэхэр» Успенскэ районым къыщигъэлъэгъуагъ. Театрэм и Дунэе мафэ культурэм щылажьэрэмэ IофшIэн дэгъухэр пагъохыгъэх.

Сурэтыр Лъэпкъ театрэм щыкIогъэ зэхахьэм къыщытырахыгъ.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.